

UNIVERSITETET

LÆREREN

NR. 100 – DECEMBER '96

Indhold

PROFESSORER I SEKTORFORSKNINGEN

Ny slutstilling for seniorforskere fra sektorforskningen – eller en mulighed for lektorer fra universitetet

I fremtiden kan sektorforskningsinstitutioner opslå forskningsprofessorstillinger. De skal være tidsbegrænsede til 5-6 år på linie med åremålsansatte chefer. Beskrivelsen af stillingerne vil indgå i den nye stillingsstruktur for sektorforskningen, som netop nu er ved at gå ind i sidste forhandlingsfase.

“Det er væsentligt at kunne have folk, som kan gøre karriere uden at de skal tænke på administration og ledelse. De skal have en ren forskningsmulighed, sen lønmæssigt kan konkurrere med lederstillinger. Og så er det en ny slutstilling for seniorforskerne ...”, fortæller vicedirektør Jens Morten Hansen fra Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, GEUS. Han har været i arbejdsgruppernes baggrundsgupper ved forhandlingerne om stillingsstrukturen.

Professorstillingen skal være med til at bane vejen for en større mobilitet mellem sektorforskning og universitet. Vicedirektøren siger, at forskerprofessorstillingen også er en karrieremulighed for den dygtige universitetslektor, som er sat i stå i universitetskarrieren p.g.a. manglende professorstillinger der.

“Der bliver da konkurrence. Det er klart, at der findes masser af velkvalificerede lektorer, og universitetet har langt flere ansatte end sektorforskningen. Men det er ikke tanken, at vi skal have problem-eksport af folk som har været kvalificerede, men er gået i stå eller blevet for gamle til at være gode forskere ...”.

Forskerprofessorerne skal professorbedømmes på ni-

veau med professorer ved universiteterne. For at kunne få stillingen skal en seniorforsker i sektorforskningen således have meriteret sig forskningsmæssigt fuldt på højde med ordinære professorer:

“Det er ikke ulige konkurrence med universitetslektoren. Den klynk kan jeg ikke se nogen mening i. Universitetslæreren skal jo bruge tid på undervisning, mens seniorforskeren skal bruge tid på eksterne projekter – som han til gengæld kan bruge til at forsker-meritere sig på”, siger vicedirektøren. “Seniorforskerne må indstille sig på vilkårene, hvor universitetslæreren gennem fx studenternes krav og ph.d.-krav har måttet eksponere sig mere. Man må i det hele taget forstå, at et forskerjob ikke er et 8-16 job, det er et kald, som man må lægge meget mere i ...”

Forskningsråd skal være med ved opslag

Med tidsbegrænsningen lyder spørgsmålet for den universitetsansatte, om der er mulighed for tilbagegang til deres gamle stilling?

“Det må den enkelte aftale konkret. Vi havde da også hellere set en permanent stilling, men på den anden side harmonerer forskerprofessoren med mange af de chef-åremålsansættelser, som vi ser i disse år”.

Forskningsråd og sektorforskningsinstitutionen skal i fællesskab formulere opslag og stillingsindholdet, så man kan være sikre på sammenlignelighed i niveau med universitetet. Kvalitetsbedømmelsen skal også ske ved et

flertal af eksterne bedømmere. Til gengæld skal bedømmelsesudvalget kun sortere ansøgerne på, om de er kvalificerede eller ikke-kvalificerede, uden at rangordne. Institutionen skal således selv bestemme, hvem man vil have blandt de kvalificerede.

Lønforholdene er op til en individuel forhandling. Det afhænger bl.a. af, om personen kan opnå orlov på sit arbejdssted, om det indebærer fysiske flytninger m.m.:

“Sektorforskningen er indstillet på at betale, hvad det koster at få den bedste. Men på den anden side skal pengene hentes i konkurrence med andre fra cheffuljen, så det er også spørgsmålet, hvor billigt arbejdsgiveren kan slippe ...”

Den nye stillingskategori skal betales af institutionen selv. Men var der ikke mere brug for at bruge penge på at give de nuværende seniorforskere bedre tid til at “grundforske”?

“Forskning er elitær. Vi dør, hvis vi ikke får folk ind i sektorforskningen, som kan gøre sig bemærket – og som ser det som deres livsværk at gøre sig bemærket med internationalt anerkendte resultater. Dem har vi for få af i Danmark – også i sektorforskningen”.

je

Om sektorforskning side 8

KU-psykologi får det hvide snit 6
- i barsk evaluering, der bl.a. foreslår, at studenteroptaget mindskes

KU-naturvidenskab reddes 3
- fra fyringer, håber dekanen: Taxametrene skal hæves

Bombe under forskningsstyring 4

I stedet for at 100 mio. kr skal omfordeles på hidtidige præstationer bør de fordels efter ansøgning til ‘kvalitets- og omstillingsformål’, foreslår uddannelsesrådene, forskningsrådene samt Danmarks Forskningsråd

Erhvervslivet forsker ikke ‘for lidt’ 13-15

Viden er andet end forskningsindsats, lyder svaret fra forsker, når man spørger, om industrien får nok støtte fra universiteterne

JUBILÆUMSTEMA:

- går tæt på forskellene mellem hovedområderne. Tænker naturvidenskabsfolk og humanister forskelligt? Opfører de sig anderledes?

C.P. Snow: De to kulturer 16
En af videnskabshistoriens mest omstridte tekster fra 1959

Videnskabeligt talent 18
De egenskaber som præmieres er forskellige fra fag til fag

Det videnskabelige landskabs mytologi 20
Det er måske ikke så sært, hvis de enkelte hovedområders forestillinger om hinanden bliver til fjendebilleder

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening) og
for DJØF's undervisnings- og
forskningsansatte (under
Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i
bladet er ikke nødvendigvis i
overensstemmelse med afdelin-
gernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tyde-
lig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
Seniorforsker Birgit Jæger, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse:

UNIVERSITETSLÆREREN
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39.15.30.45 lok. 242

Fax: 31.18.45.77

E-mail: Joe@magister.dk

UNIVERSITETSLÆREREN
udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første
uge i hver måned.

Næste deadline: 20.januar

Øvrige adresser:

Magistrenens Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.39.15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.01.02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33.95.03.95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

Oplag: 4800

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion og trykning:

Delta Grafisk AS / Scanprint as

LEDER

Af seniorforsker Birgit Jæger,
fmd. f. DJØF's UFO

TILLÆG FOR MOBILITET

Undervisnings- og forskningsområdet vandt en sejr, da der ved overenskomst-95 blev afsat en pulje på 4 mill. kr. som incitament til at skabe større mobilitet blandt forskere på universiteter og højere læreranstalter samt i sektorforskningen. Det eneste, der manglede, var en præcisering af, hvordan puljen skulle udmøntes.

Det viste sig imidlertid ikke så let at få på plads. Da vi i sin tid "opfandt" tillægget som et krav til overenskomstforhandlingerne, var det ud fra et ønske om både at skabe mulighed og incitament for faglig udvikling blandt lektorer og seniorforskere og samtidig få mulighed for at honorerer sådan en faglig udvikling. Vi var enige om, at den faglige udvikling skulle være til gavn både for den enkelte og for institutionen.

Vi var samtidig (i hvert fald i blandt DJØF's universitetslærere) inspireret af det turnustillæg, som vores kollegaer indenfor statsadministrationen kan opnå efter at have været på tre forskellige arbejdspladser indenfor 10 år. Formuleringen af overenskomstkravet kom derfor til at handle om faglig udvikling opnået gennem mobilitet, som så skulle belønnes med et tillæg.

Selv om aftalen ikke er underskrevet endnu, står det klart, at puljen skal bruges til at honorere forskere, der for en periode skifter arbejdssted til en anden forskningsinstitution eller til en

anden stilling inden for fagområdet, som i udviklingsmæssig og faglig henseende er relevant. I visse tilfælde behøver der ikke at være tale om en fysisk flytning (fx i tilfælde af handicaps), men det er en forudsætning, at både opdragsgiveren og arbejdsindholdet erstattes som ved en fysisk flytning.

Der er lavet en fast fordelingsnøgle mellem institutionerne, så de enkelte institutioner får rådighed over et beløb, der forholdsmæssigt svarer til antallet af VIP'er. Midlerne bliver lagt oven i lokallønspuljen, men da parterne godt vil have mulighed for at evaluere, hvad der kommer ud af ordningen, skal de administreres, så man senere kan følge uddelingen af dem. Lige som med lokallønspuljen bliver det lagt ud til de enkelte institutioner dels at definere hvilke konkrete kriterier, der skal gælde ved uddelingen af puljerne, dels at sørge for selve uddeling.

Måden at uddele tillægget på bliver også lige som ved lokallønspuljen, dvs. tillægget kan udbetales både som et varigt tillæg og som et engangsbeløb.

4 mill kr ser ikke ud af så meget, når det bliver fordelt både til universiteter og sektorforskningsinstitutioner, men der er mulighed for at puljen bliver forhøjet i forbindelse med de forestående overenskomstforhandlinger.

Der er altid en slange i paradiset. Selv om det er dejligt at få et nyt tillæg, er

der også problemer forbundet med det. Først og fremmest kan det blive et problem på de enkelte institutioner overhovedet at blive enige om, hvilke konkrete kriterier der skal gælde. Vi har vel alle i frisk erindring, hvor mange diskussioner der skulle til for at få lokallønspuljen på plads, og der skal da nok være nogle, der egentlig hellere vil være fri for at skulle ud i den slags diskussioner en gang til.

Et andet problem der kan opstå, er uenighed med ledelsen om i hvilken form tillæggene skal udbetales? Her er problemstillingen den samme som ved lokallønspuljen: Mange steder ser ledelsen helst, at tillæggene bliver udbetalt som engangsbeløb. Så står de frit næste år til at give det til nogle andre.

Det er naturligvis i de ansattes interesse, at tillæggene bliver udbetalt som varige tillæg, og hvis man en gang har været en faglig udvikling igennem som følge af at være mobil, så forsvinder disse faglige kvaliteter ikke i samme øjeblik, at der er udbetalt et engangsbeløb. Tillæg kan bruges til gavn for instituttet mange år frem.

Vi har således fået en ny mulighed for belønning af faglig udvikling. I de kommende måneder vil fagforeningerne gøre sit til at klæde tillidsrepræsentanterne på, så de kan få det optimale ud af mobilitetstillæggene i forhandlingerne på det lokale niveau. ■

KU-NATURVIDENSKAB REDDES

– håber dekan. Fyringer skal afværges ved at politikerne hæver taxametrene på nogle fag

“**V**i håber, at Folketinget vil tage sig sammen og følge deres egen dagsorden fra januar, hvor man siger, at man må undgå, at midlertidige fald i ansøgerantallet udløser kvalitetssænkning’...”, siger dekan Henrik Jeppesen som kommentar til en truende fyringsrunde ved KU-naturvidenskab.

Jeppesens konkrete forhåbninger går på, at Folketinget vil justere i taxametertaksterne på enkelte fagområder: “Det er ikke rimeligt, at Farmaceutisk Højskole og Agronomerne får 60.000 kr. mens vi kun får 51.000 kr. Der er heller ingen raison i, at taksten for fysik er lavere end for civilingeniører. Nogle fysikere er meget mere specialiserede, og nogle arbejder meget eksperimentelt...”, siger Jeppesen, som fortæller, at han har fremlagt løsningsmuligheden for formanden for Folketingets Uddannelsesudvalg, Hanne Severinsen (V).

På grund af svigtende studentertilgang på visse fag og manglende STÅ-produktion for 1995-96 – samt en ny beregningsmodel på budgetmodellen fra 1995 som kostede fakultetet 17 mio. ifølge dekanen – må fakultetet nedlægge 30 vip-stillinger og 18 tap-stillinger. En del af nedskæringen kan indhentes ved naturlig afgang, ved at man ikke besætter ledige stillinger, men egentlige fyringer kan ikke undgås.

Værst vil nedskæringen ramme Bohr Institutets (NBI's) afdeling for Astronomi, Fysik og Geofysik med 8 stillinger og Kemisk Institut med 4.

DM: Krav til Ole Vig Jensen

DM's Universitetsafdeling har – som en udløber af sagen – over for Undervisningsministeren påpeget, at problemet udstiller taxameter-systemets manglende konkurrenceevne. En vigende studentertilgang betyder en direkte svækkelse af det faglige redskab, såvel undervisnings-

mæssigt som forskningsmæssigt. Systemet er vanskeligt at planlægge ud fra.

Folketinget har tidligere defineret fag på naturvidenskab som særligt indsatsområde. Folketinget har fastslået, at man må

“undgå at midlertidige fald i ansøgerantallet udløser kvalitets-sænkning” (Folketingets dagsorden d. 29.1). I forlængelse heraf spørger DM's universitetslærerformand Arne Kjær om ministeren tager denne dagsorden alvorligt og spørger: **Har ministeren planer om særlige indsatser over for sådanne følsomme faglige områder?**

Hvis ikke ministeren har planer om umiddelbare indsatser, må universiteterne fremover gå ud fra, at ministeren mener, at markedsmekanismerne (her studentersøgningen) skal afgøre de enkelte fags fremtid. Det tager som bekendt mange år at (gen-)opbygge en stærk forskning og faglighed, slutter ULAB's henvendelse til ministeren.

Ministeren har ikke svaret.

Ikke fyringer og genansættelser på samme fag

Jeppesen beskrev en af sine handlemuligheder sådan: “**Den besluttede reduktion vil ved flere institutter ikke kunne gennemføres uden at der bliver tale om uansøgte afskedigelser – selvom der samtidig på de samme institutter må gennemføres nyansættelser...**”. Fagforeningen DM har krævet, at Jeppesen trækker dette tilbage, idet en uansøgt afsked ikke må finde sted uden en forudgående procedure med for-søg på omplacering, efteruddannelse, advarsler mv. under hensyn til KU's almindelige administrationsvejledning. Jeppesen svarer:

“Selvfølgelig kan jeg da godt afskedige på et fag og ansætte på et andet. Men det er rigtigt,

at jeg ikke kan afskedige og samtidig nyansætte på det samme fagområde. Det er heller ikke hensigten”, siger han og forklarer, at misforståelsen kan opstå ved, at Niels Bohr Institutet ikke består af institutter, men af 4 store fag. “Der vil ske omplaceringer i videst muligt omfang, men man kan altså ikke omplacere vip'ere med specialiserede færdigheder på samme måde som med tap'erne”.

Brug af opsparringen

DM har undret sig over, at KU samtidig med pengemanglen har en millionopsparing, som ved årets begyndelse var 140 mio. Heraf tog ministeriets opsparringsskat de 28 mio. kr. – som faktisk svarede til det, som naturvidenskab mangler næste år.

Rektor og Konsistorium kan således overføre fra opsparringen. På den måde er universiteternes bevillingsautonomi positiv, selv om det kan være ubehageligt for Rektor og Konsistorium at skulle lave konkrete prioriteringer mellem fakulteterne, som i dette tilfælde, anfører DM.

Rektoren har svaret, at der er disponeret over opsparringen, og han vil ikke lave om på bevillingsprincipperne.

Om naturvidenskabs dekan har forståelse for at pengene kan være øremærket på andre områder: “Det ville være en nødsløsning for 1997. Vi har brug for en mere permanent løsning...”

Fysik forkælet

Pengemanglen opstår især fordi NBI har fag, som oplever svig-

tende studentersøgning. På trods af, at man kunne forudse, at der ville opstå pengeproblemer, har direktør Ole Hansen alligevel valgt at besætte alle de ledige stillinger. Derfor er der nu for mange lærere, lyder forklaringen.

“Man kan ikke kritisere NBI-direktøren, for at have udnyttet sine muligheder og for at have gjort det, som han blev bedt om ved omstruktureringen i 1992. Dengang var målsætningen i den faglige planlægning, at man skulle søge at fordoble produktionen og forynge staben. Det har han søgt at opfylde – og skal ikke have bebrejdelser herfor, tværtimod. Men det er da ærgerligt, at der nu skal skæres ned”, siger dekan Jeppesen.

Fysik har i mange år været et område, som politikerne har prioriteret meget højt. Argumentet for forkælelsen har været, at dansk fysik er internationalt anerkendt, og at de har citeringer langt over andre fagområder. Det er samtidig et grundfag, som man må opretholde.

Studentersøgningen har været vigende, mens student/lærer-ratioen er steget. Faget har således den suverænt bedste s/1-ratio med 35-45 årlige kandidater produceret af 93 lærere.

“Det er da klart, at med den politiske særstilling af faget så kommer det naturvidenskabelige fakultet i vanskeligheder, når politikerne ikke har skabt mulighed for en buffer, når de unge svigter faget”, slutter dekanen. ■

SEMINARIE- LÆRERNE VIL FORSKE

Seminarielærernes formand
Niels Georg Lundberg

– selv om de ikke har forskeruddannelse. Og de støtter gerne højere løn til universitetslærerne, som er lønbremse for seminarielærerne ...

“**V**i har ikke aktuelle krav om, at man skal have gennemgået en forskeruddannelse for at blive ansat på et seminarium ...”, siger DM-seminarielærernes formand Niels-Georg Lundberg, som har luftet, at seminarielærerne gerne vil have ret til at forske. Kravet er især stillet for de 800-900 lærere på lærerseminarierne, som skal have mulighed for at “pædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde kan udføres i tilknytning til undervisningen på seminarierne”.

Men mens der skal en ph.d.-grad til en fastansættelse på universitetet, så har en fjerdedel af seminarielærerne ikke engang en kandidatgrad. Hvilken baggrund har de så for at “forske”:

“De, der ansættes i dag, har med meget få undtagelser enten universitets- eller lærerhøjskole-uddannelser. Og inden for de første 2-4-6 år skal de have gennemgået en lektorbedømmelse, som er defineret som en fagligt-pædagogisk bedømmelse, foretaget af eksterne bedømmere.

Det er korrekt, at man ikke har gennemgået en forskerskoling, men et stigende antal seminarielærere er i gang med at tage graden, og har dermed bedre baggrund for at forske”, siger formanden, som tilføjer:

“Der er ikke formaliseret krav om ph.d.-niveau. Man har ikke gennemgået en forskerskoling, som led i bedømmelsen, men det kunne blive et krav, hvis man kunne få justeret vores stillingsstruktur”.

Lundberg siger, at projektet ikke skal gennemføres fra dag til dag, og at det heller ikke er alle seminarielærere, som har interesse i at bedrive forskning.

Seminarielærerne har i dag “udviklingstid”, som er en mulighed, men det er ikke nødvendigvis noget, som er tillagt alle lærere. Det aftales lokalt, og kriterierne er forskellige på de enkelte seminarier: På nogle involveres alle i udviklingsarbejde, andre skaber sig en bestemt tema-profil.

Lundberg forklarer om forskellen på forskning og udviklingstid:

“Forskningsarbejdet giver en større mulighed for systematisk og metodisk fordybelse – og højere grad af refleksion end udviklingsarbejde. I visse fag er det tilmed baseret på eksperimenter, som udviklingstiden ikke giver samme mulighed for”.

Danmarks Lærerhøjskole
Seminarielærerne vil lave **pædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde**:

“Den rene reproduktions tid er ved at være forbi, og skal vi kunne leve op til de samfundsmæssige krav, må vi have en større grad af indsigt i egen praksis. Det er klart, at det gør vi allerede i dag, men med indførelse af forskning, så bliver der også bedre tid til at arbejde med de problemstillinger”, siger Lundberg, der i praksis forestiller sig, at forskningen skal være praksisrelateret til det fagligt-pædagogiske, dvs. at det er en forskning, som kan kvalificere lærerne til at blive bedre til at undervise.

Han kan godt se, at man med den målsætning kommer til at overlape med Danmarks Lærerhøjskole, som netop i denne tid er under hårdt pres efter en fysik/kemi-evaluering

“Opgaverne er indtil videre afgrænset, så lærerseminarierne primært har haft lærernes efteruddannelse, mens Lærerhøjskolen primært har haft videreuddannelsen. Men det er korrekt, at grænserne ikke er helt så markante længere.

Vores initiativ er ikke båret af den aktuelle sag på Lærerhøjskolen. Vi fremsatte vores Ok-krav længe før fysik/kemi blev en offentlig sag. Vi vil ikke tage brød ud af munden på dem, men vil arbejde med kvalitetsudvikling i en tid, hvor læreruddannelsen er til diskussion. På lærerseminarierne og på Lærerhøjskolen er der jo tale om relativt små faglige

miljøer, som begge kan drage nytte af et samarbejde”.

På spørgsmålet, om seminarielærerne har tid og ressourcer til at forske, svarer Lundberg, at der i forskningsønsket ligger krav om flere ressourcer og/eller krav til seminariernes arbejdstidsaftale.

“Ressourcer er et finanslov- og/eller et bevillingsspørgsmål, mens det andet vedrør en ændring af arbejdsbeskrivelserne eller stillingsstrukturen. Det handler reelt set om at ændre brugen og fordelingen af arbejdstiden, hvor udviklingstiden i dag skønsmæssigt omfatter 5-10 pct. af arbejdstiden”, siger Lundberg. “Hvis forskning stod som en del af arbejdsforpligtelsen, så ville det være et bedre afsæt for, at der også skulle afsættes tid ...”.

Lønsammenligning

I dag tjener en universitetslærer kun 3.000 kr. mere om året end en seminarielærer, på trods af at han har gennemgået et længere uddannelsesforløb og har dokumenteret højere kvalifikationer. Er det rimeligt?

“Det vil jeg ikke forholde mig til. Jeg synes ikke, at seminarielærernes løn er for høj...”

Lønudligning mellem universitetslærere og seminarielærere skete i sidste omgang med seminarielærernes stillingsstruktur, som gav ca. 10.000 kr. mere i 1991. Det gav et løft i kvalifikationsstillægget at gå fra adjunkt til lektor.

“Seminarielærernes lønstigning var ikke et produkt af stigende efterspørgsel, mere af vores ønske om et kvalitetsløft i uddannelsen, hvilket er anerkendt i Undervisningsministeriet”.

Danner universitetslærernes løn et lønloft for seminarielærerne?

“Det gør det reelt set, ja. Derfor støtter jeg da også gerne en højere løn til universitetslærerne ...” ■

BOMBE

– under ministeriets forslag. Forskningsrådene og Uddannelsesrådene foreslår alternativ model

En procedure, hvor man belønnes på fortiden, er betænkelig. Når ministeriet imidlertid foreslår fire forskellige parametre – nøgleoplysninger, traditionel forskningskvalitet, formidling og strategiplaner – skal vurderes i een pærevæling mellem hovedområderne, så bliver prioriteringer rent politiske. Forudsætningen for, at det er kvalitet, som vurderes, er dermed forsvundet ud i den blå luft.

Så skarpt formulerer det ellers så pæne Uddannelsesrådenes formandskollegium sig over for ministeriets planer om en plæneklipper-pulje på 100 mio. forskningskroner.

PLÆNEKLIP

KU's rektor Møllgård vil have publicering som grundindikator for omfordelingen af forskningspenge. Det lægger op til modsætninger mellem de hårde og de bløde videnskaber

Publikationer kan være det bedømmelseskriteriet, når kvaliteten på universiteterne skal vurderes – og når der skal omfordeles forskningspenge. Det er en enkel målestok, som tilmed har den fordel, at det vil være gennemskueligt fra start til mål, og den indeholder et stærkt og accepteret incitament, til at udbrede sin forskning. Publikationen er det unikke produkt af forskning og formidling på en gang.

Sådan lyder KU-rektor Kjeld Møllgaards enkle – og kontroversielle – forslag til, hvordan kriterierne til fordeling af den kontroversielle “plæneklipper-pulje” – hvor man klipper 5 pct. og dernæst omfordeler – bliver.

Møllgaard får en særlig rolle som formand for det særudvalg, som skal udforme de kriterier, puljen skal fordeles efter. Hans argumentation for publikationskriteriet lyder, at det er en enkel, klar og gennemsigtig model. Kriteriet vil givetvis vil nyde modstand, men det vil kunne forsvares og forklares overfor både forskningsverdenen som overfor

Rektor med dekanerne (f.v.)
Jeppesen, Kuhlmann og Hjorth-Andersen

Uddannelsesrådene lægger en bombe under Undervisningsministeriets udspil ved at foreslå en alternativ model, hvor der hvert andet år uddeles 100 mio. kr. som permanente bevillinger. Uddannelsesrådet har forhandlet forslaget med Danmarks Forskningsfond og med Forskningsrådenes Formandskollegium, som er enige i hovedprincipperne.

I stedet for at man skal bedømmes bagud, foreslås, at universiteterne kan søge om andel af pengene til faglige kvalitetsudviklings- og omstillingsformål, der omfatter både forskning som uddannelse.

Da de faglige aspekter skal tillægges tor vægt skal ansøgningerne behandles af de relevante råd, dvs. enten forskningsråd (under Forskningsministeriet) eller uddannelsesråd (under Undervisningsministeriet). På basis af rådernes behandlinger forhandler de

to formandskollegier sig frem til en fælles indstilling til Undervisningsministeren.

Uddannelsesrådet siger at modellen vil skabe "et velforstået og alment accepteret grundlag", og den er simplere end ministeriets forslag. I løbet af en årrække vil man have tildelt midler selektivt til formål, som repræsenterer en egentlig fornyelse af nogle af universiteternes kerneaktiviteter.

Den politiske baggrund for forslaget er for det første, at Uddannelsesrådene i årevis – med Aarhus-lektor Erik Meineche Schmidt i spidsen – har søgt at få større indflydelse. Man har hidtil ikke haft bevillingsret, men det vil man få med forslaget. Og med fællesforslaget mellem uddannelses- og forskningsrådene garderer disse sig mod ressortstriden mellem de to ministerier for undervisning og forskning.

je

lingsbesættelser, ph.d.-afhandlinger osv. ..."

Også Aalborg Universitet adværer indirekte mod Møllgårds ide om et enkelt kriterium: "Standardparadigmer vil altid være udtryk for en bestemt forskningsopfattelse, og de vil derfor ikke være egnet som omfordelingsinstrument".

Modsætning mellem de nye og de gamle universiteter

Aarhus og KU er enige om, at plæneklipperfordelingen ikke må bruges til at lave større strukturelle ændringer, hvor fx AaU, RUC og handelshøjskolerne med traditionelt "lave forskningsprocenter" skal ligestilles med de gamle universiteter. En sådan opretning må være uafhængig af en eventuelt ny kvalitetsbaseret model for forskningsbudgettering, noterer Århus.

KU noterer, at plæneklipperpuljen må friholdes for ethvert element, som tager sigte på at lave "ensartede" bevillingsandele mellem universiteterne. Kriterierne må udelukkende baseres på kvalitet – og hvis der kommer skjulte dagsordener ind vil omfordelingen blive "taktiske manøvrer; alskens lighedsbetragtninger og retfærdighedspolemik, hvis der ligger udjævning / udligning / opretning i luften samtidig". Skal eventuelle svage forskningsmiljøer hjælpes, så må det ske uafhængigt af et modelarbejde.

Både RUC og AaU er enige i, at plæneklipperpuljen ikke skal bruges som udligningsordning. Før den fordeles første gang bør ske en ensliggørelse af universiteternes basisbevillinger. Noget af forskellen kan godt nok retfærdiggøres ved særlige forpligtelser på de gamle universiteter (fx småfag med relativt store forskningsudgifter), men der er i dag alt for uens forskningsvilkår mellem universiteterne. Både RUC og AaU konstaterer således, at hvis der ikke sker en genopretning, vil det være en urimelig konkurrencesituation, hvis de skal evaluere efter de samme kvalitetskriterier som de gamle universiteter uden at have den samme mulighed for at forske.

Enig front mod ministeriet på nogle områder

Universiteterne – og mange fakulteter – er enige om, at det er

umuligt at sammenligne forskellige forskningsområder, når 5 pct.'s puljen skal omfordeles. Hvilke forskningsområder skal i givet fald sammenlignes og skal formålet være at skabe større lighed, spørger KU. Kun på de egentlige gymnasieuddannelser kan man direkte sammenligne mellem fag på universiteterne. Og den foreløbige model lægger op til, at universiteterne selv udvælger de fag, som skal kvalitetsbedømmes – og hvordan skal man afveje vurderinger af økonomi i København og kemi i Århus?

Universiteterne er også enige om, at det vil betyde store uligheder mellem fagområderne, hvis evnen til at tiltrække eksterne forskningspenge betyder, at man også får flere statslige penge. Det vil først og fremmest skabe skævheder til ugunst for humaniora og samfundsvidenskab, som har få mæcener udenfor de statslige forskningsråd.

Aarhus (og KU's naturvidenskabelige fakultet) peger i øvrigt på, at det er muligt at konstruere et "gennemsigtigt budgetsystem", hvis man vender tilbage til hovedområde-budgettering i en form, så det er sammenlignelige fag, som sidestilles.

Århus vil ikke udpege kriterier

RUC undlader at gå ind i en vurdering af de enkelte kriterier, men ønsker bredde: Evalueringen bør have karakter af en institutionsevaluering, der inddrager de samlede relationer mellem forskning, undervisning og formidling".

Aarhus mener ikke, at det er muligt at lave et gennemsigtigt fordelingsystem, der samtidig indeholder incitamenter til kvalitetsudvikling. Herfra frarådes, at der laves "paradigmer" for indberetninger om forskningens kvalitet. Aarhus ønsker således ikke at deltage i det udvalgsarbejde, hvor Undervisningsministeriet allerede har udpeget rektor Møllgård som formand (jf. sidste nr. af UNIVERSITETSLÆREREN: Rektorer er uenige om kapløb om forskningspenge). Man finder det også besynderligt, at udvalget er nedsat, før man har fået universiteternes synspunkter på sagen.

Det er et spark til både ministeriet og KU's rektor.

je

PER-PULJEN

offentligheden. Det er i overensstemmelse med Universitetslovens formål om, at der skal undervises, forskes og formidles.

Standarder for sundhedsvidenskab og naturvidenskab
Rektoren har hentet inspiration til publikationskriteriet hos KU's sundhedsvidenskabelige fakultet (hvor Møllgård selv er professor) samt hos naturvidenskab. Hans kriterier lægger således op til modsætninger mellem de hårde og de bløde videnskaber. Kvantitative kriterier er nemlig ikke lige sagen for de mindre internationaliserede områder, humaniora og samfundsvidenskab.

Sundhedsvidenskab mener, at publikationerne er et naturligt focus, og at vurderingen må bygge på helheden i forskningen – ikke på enkelte spydspidser, udvalgt af institutionerne selv. Og så er det resultaterne (fx i publikationsform) og ikke planer, som skal være evalueringskriterium.

Naturvidenskab foreslår "videnskabelige publikationer" som en del af grundlaget for fordeling af basismidler, men det understreges, at det er vanskeligt at operationalisere og at denne fremgangsmåde ikke kan bruges som ene-indikator. Selv om fakultetet er meget internationaliseret, så viste et forsøg på stramning af forskningsvogningsreglerne i 1994, at der var markante forskelle i publicerings-tradition på de enkelte fag.

Også det teologiske fakultet peger på publikationer, men her begynder det at blive komplice-

ret, for man ønsker ikke kun internationale men også danske artikler og bøger evalueret. Meget dansk teologi trykkes kun på modersmålet, selv om den er på internationalt niveau. Og: "De fra naturvidenskab og sundhedsvidenskab kendte citationsmålinger vil ikke kunne anvendes inden for store dele af den teologiske forskning".

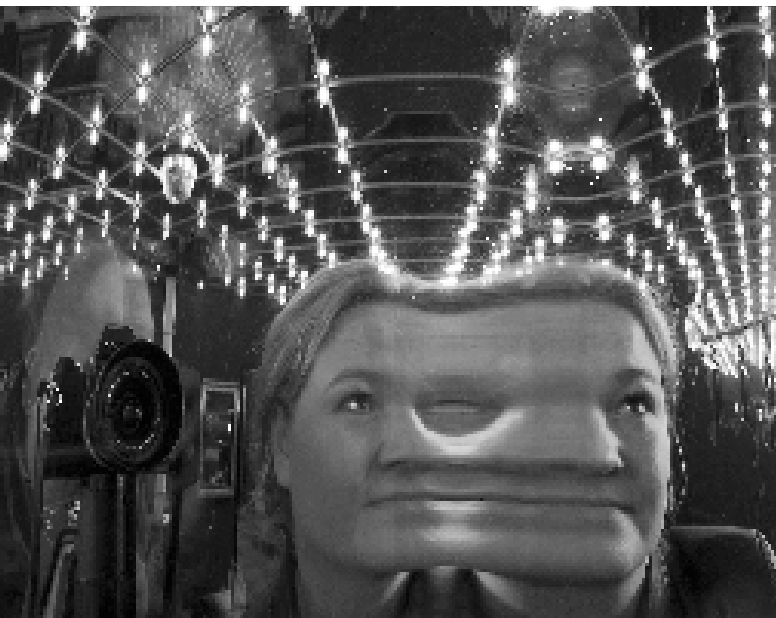
I Møllgårds forslag fremgår ikke, at der skal tages hensyn til særlige publiceringstraditioner mellem forskellige fagområder. Faren er her, at man går ud fra naturvidenskabs og sundhedsvidenskabs internationaliserede, standardiserede og hierarkiserede bibliometri.

Dekan John Kuhlmann Madssen fra KU-humaniora siger: "Sådanne standarder findes ikke på humaniora (og vel også i mindre grad på samfundsvidenskab). Og det er da bekymrende, hvis rektor ikke tager højde for det problem, men går ud fra standarder i naturvidenskab og sundhedsvidenskab".

Han finder det fornuftigt nok, at antallet af kriterier begrænses: "Man skal publicering være paradigmet, så må der tages hensyn til fagenes forskellige publiceringstraditioner, fx om højkvalitetsforskning også kan være publiceret på dansk. Og så er det slet ikke nok at bedømme ud fra bibliometri; vi må insistere på, at en forskningsevaluering indebærer; at bedømmeren faktisk læser tekster. Kun på den måde måler man kvaliteten – fuldstændig på samme måde som ved stil-

KU-PSYKOLOGI FÅR DET HVIDE SNIT

– i barsk evaluering, som bl.a. foreslår, at studenteroptaget mindskes, indtil der er rettet op på mange kritisable forhold

Optaget af studenter ved KU's psykologifag begrænses i en periode, så man i "fred og ro" kan undersøge studiet. Studiets organisation og administration skal gennemgå en uddybende uvildig undersøgelse. Studiet skal endelig lave en langsigtet rekrutteringsplan og skabe mere gennemskuelige principper for den interne fordeling af undervisningsressourcerne.

Sådan lyder anbefalingerne for KU-psykologi i en evalueringsrapport om faget, som netop er offentliggjort. Kritikken i rapporten er behård og i den hårdeste evaluering siden sociologis i midten af 80'erne:

Der er grundlæggende problemer med **studiets organisering og administration**, som påvirker psykologuddannelsen på en uheldig måde: Der er nærmest uovervindelige konflikter mellem de studerende og underviserne. Men også det indbyrdes samarbejde mellem underviserne er præget af store konflikter og ringe samarbejde. Konsekvensen er, at der ikke er et sammenhængende og koordineret uddannelsesforløb.

Undervisningskvalitet varierer fra den virkelig gode undervisning på et højt fagligt niveau til den helt ubrugelige. Den ubrugelige undervisning er, når der sker ren pensumgennemgang, når underviseren ikke er fagligt opdateret eller forfølger sine egne faglige interesser, når underviseren mangler pædagogiske evner eller når det faglige niveau simpelthen er for lavt.

Der findes heller **ikke klare formål** med psykologuddannelsen, og det betyder uklarhed

om, hvad en færdiguddannet psykolog skal leve op til (og den kritik rammer også Århus). Der mangler klare formål samt operationelle målsætninger. En væsentlig grund til denne uklarhed er, at underviserne simpelthen ikke er enige. Styregruppen tolker det som at uddannelserne prøver at "specialisere" sig ud af at definere et fælles grundlag for en psykologuddannelse. Især på kandidatuddannelserne vægtes specialisering på bekostning af en "uddybelse af grundlæggende psykologiske vidensområder". Ofrene er studenterne, som meget tidligt i forløbet bliver nødt til at vælge retning eller "skole".

Niveauet i **pensum** og omfanget af pensum varierer meget mellem uddannelserne. Koordineringen af pensum er mangelfuld ved alle psykologuddannelser (KU, AU og AaU). Det er reelt de enkelte lærere eller faggrupper, der sammensætter pensum, og studienævnets indflydelse er for lille. Der skal ske en koordinering af pensum gennem eksterne fagligt sagkyndige. Og så skal pensumkrav ved KU øges med en trediedel; her er kravene til studenterne for beskedne.

Hårdeste kritik før lukning

Hovedtrækkene i rapporten er meget kritisk. I resumeet nævner man derfor også en række positive sider ved uddannelserne: Der er mange engagerede og dygtige lærere og studenterne udtrykker – trods kritik på mange punkter – også tilfredshed og glæde ved uddannelserne.

Enkeltelementer af den hårde kritik rammer også Aarhus, som var igennem en større opstram-

ning for nogle år siden, men hovedkritikken rammer især KU's psykologuddannelse. Rapportens kritik og anbefalinger her er de hidtil hårdeste, som er foretaget i en rapport fra Evalueringsscentret. I skarphed nærmer kritikken sig det, som i midten af firserne førte til lukning af sociologi. På sociologi var første skridt et totalt adgangsstop for studenter, men så langt har Evalueringsgruppen ikke villet gå med KU-psykologi, selv om der formentlig ingen tvivl er om, at det har været overvejet. Omkostningerne ved at opbygge et helt nyt miljø har formentlig været vurderet som for store, især fordi der er dele af studiet, som fungerer udmærket.

Styregruppens rapport er dog blød på et punkt: Kritikken og anbefalingerne er holdt på et generelt niveau, fordi "uddannelsesstederne selv er de mest kompetente til at forstå den detaljerede planlægning af uddannelsernes indhold og gennemførelse". Styregruppen er kommet så dybt ned i studiet, at de uden tvivl godt kunne have sat

navne på de dele af faget, hvor det fungerer dårligst. Det havde sparet de velfungerende dele af faget for problemer i den kommende fase.

Det bløde punkt i rapporten betyder, at "aben" er sendt videre til Det humanistiske Fakultet på KU. Og de står i en slem klemme, for gør de ikke noget, så står Undervisningsministeriet med en kommende bekendtgørelse (om opfølgning på evalueringer), som vil give ministeriet ret til at styre konsekvenserne af evalueringer. Og viser fakultetet sig ikke handlekraftigt, kan ministeriet således i videste konsekvens sætte studiet under administration.

je

I midten af december kommer rapporten om forskningsevalueringen af dansk universitetspsykologi, bestilt og styret af forskningsrådene for humaniora og samfundsvidenskab.

ORGANISATORISKE PROBLEMER

Der skal laves en selvstændig og uvildig undersøgelse at KU-psykologi. Og den skal måske helt ned på individniveau ...

Der er alvorlige organisatoriske og administrative problemer på KU-psykologi, som påvirker uddannelsen uheldigt. Det skal undersøges nærmere og i den undersøgelse skal også ses på "barrierer" i lærergruppen, hedder det i evalueringsrapporten. Med den formulering antydes, at undersøgelsen kan bevæge sig helt ned på individniveau.

Der er "nærmest uovervindelige konflikter" mellem de studerende og underviserne (især studieledelsen). Evnen – og måske viljen – til samarbejde mangler, og senest har studenterne trukket sig fra studienævnet. (se UNIVERSITETSLÆRERENS "miljøbeskrivelse" i nr. 97).

Studienævnet fungerer da også dårligt; der foretages således ikke den nødvendige koordi-

nation og beslutninger, og der laves ingen langsigtede faglige overvejelser.

Det indbyrdes forhold mellem lærerne er præget af betydelige konflikter og ringe samarbejde. Underviserne fra de to institutter mødes kun sjældent eller aldrig og samarbejder i øvrigt ikke om den daglige planlægning.

I både lærernes og studenterens selvevaluering (de lavede hver deres) peges på problemet, og der skitseres nogle løsninger: Sammenlægning af de to nuværende institutter til et institut, ansættelse af en studieadministrator samt en generel opnormering og professionalisering af studieadministrationen. Men Evalueringsgruppen mener ikke, at dette nødvendigvis vil løse problemerne. Især bør man ikke fokusere på en institutssammenlæg-

HVAD ER PSYKOLOGI EGENTLIG?

De danske psykologuddannelser har uklare målsætninger

Psykologuddannelserne kan ikke præcist formulere, hvad der kendetegner den psykologiske profession i sig selv. Uklarheden gør det vanskeligt at formulere præcise formål og operationelle målsætninger. Samtidig er uddannelsernes viden om den praktiske verdens psykologi uden for universiteterne visse steder sparsom og ofte personbundet.

Det er således nødvendigt, at der udarbejdes fælles faglige standarder eller minimumskrav på to ben: hhv. professionsuddannelsen og en mere formidlingsorienteret uddannelsesgren. Det understreges dog at fælles faglige standarder ikke må føre til en unødigt ensretning af uddannelserne. Uddannelserne skal således hver for sig, men også i fællesskab klargøre og afgrænse.

Anbefalingen i Evalueringen lyder generelt: en præcisering af en fælles faglige forståelse – med specificering af kompetencer – som vil kunne give et klarere billede af psykologuddannelsernes grænseflader til beslægtede uddannelser som fx læger (psykiater, neurolog, arbejdsmedicinere ...), biolog, sociolog, teolog, forskellige mellemlange uddannelser (socialrådgiver, pædagog, ergoterapeut) samt til merkantile handelshøjskolens organisations- og personaleudvikling samt marketing m.m.

De uklare rammer giver sig nogle praktiske udslag:

Specialisering på bekostning af bredden

KU's og Aarhus' psykologuddannelser vægter således specialiseringen på bekostning af en uddybelse af grundlæggende psykologiske vidensområder. Det kan godt være, at studenterne vurderer praksis og specialisering højt, men en aftagerundersøgelse påpeger nærmere vigtigheden af en teoretisk funderet generalistuddannelse. På kandidatuddannelsen må der ikke ske en specialisering inden for meget snævre faglige problemstillinger.

Rapporten kalder det meget betænkeligt, at studenterne på KU kan slippe igennem studiet på indsigter i specialiserede felter, ("meget begrænset delområde"), uden at have stiftet bekendtskab med resten af fagområdet. Rapporten afviser et ønske om oprettelse af et studieprogram for forskeruddannelse, fordi det ikke er en specialiseret faglighed; alle de nuværende 9 programmer burde kunne føre til en forskeruddannelse!

I Aarhus er der også for mange valgmuligheder.

Uddannelserne prøver at "specialisere sig" ud af at skulle definere et fælles grundlag for en psykologuddannelse. De mange valgmuligheder afspejler de faglige grupperinger på uddannelsesstederne – mere end de afspejler fælles faglige overvejelser om, hvilke hovedområder den studerende skal

have mulighed for at fordybe sig i. Sat på spidsen: Findes der to faglige retninger inden for samme område, så opretter man også to undervisningstilbud!

Evalueringsgruppen mener simpelthen ikke, at det er universiteternes opgave at uddanne "grydeklare" psykologer til en afgrænset professionsudøvelse. Kandidaterne skal udstyres med indsigt i grunddiscipliner og basale anvendte fag.

Pensumkrav

Uklarheden om mål og formål giver sig andre udslag:

Evalueringsgruppen konstaterer således, at de fleste af **kurserne** på KU er særdeles **mangelfuldt beskrevet** og til tider kun udgøres af en titel på det pågældende kursus eller forelæsning. Der mangler detaljerede beskrivelser med tilhørende undervisningsplaner, så de studerende kan danne sig et billede af, hvad der tilbydes og hvilke forventninger, de kan have.

Uklarheden giver også grund for **interne stridigheder**. Ved især KU, men også AU, er **underviserne simpelthen ikke enige**, og det betyder, at de studerende alt for tidligt i studiet bliver nødt til at vælge retning eller "skole". Mange undervisere oplever det tilsyneladende som et spørgsmål om prioritering mellem hinandens fag og ikke som en prioritering af de fag, der er nyttige for den samlede uddannelse, konstaterer rapporten.

Det afspejler sig også ved **eksamenen**. Der er således hele 24 eksamener ved KU, men baggrunden for det nuværende antal er ikke altid udtryk for en overordnet prioritering ud fra faglige og pædagogiske hensyn, men snarere et ønske om at imødekomme alle faggruppers og underviseres prioritering. Det betyder, at alle fag er så vigtige, at der bør afholdes en selvstændig eksamen heri.

Pensumkravene varierer meget. På KU er pensumkravet en trediedel mindre end i Aarhus på kandidatniveauet (hhv. 3300 sider mod 4200). Og sammensætningen af pensum er tilfældigt; det er reelt de enkelte lærere eller faggrupper, som selvstændigt sammensætter pensum.

Lærerhøjskolens pensumkrav er omfattende og måske for krævende. Men uddannelsen mangler præcisering af, at den retter sig mod psykologiens pædagogiske og formidlingsmæssige sider. Der er en diskrepans mellem de studerendes og underviserens opfattelse af målet, hvor studenter tror, at uddannelsen giver dem kvalifikationer til at praktisere.

Endelig udtrykkes der stor utilfredshed med KU's selvevalueringer. Lærernes besvare kun en del af de stillede spørgsmål og er tit upræcis. Og de studerende udarbejdede deres egen.

ning som det middel, der kan løse de nuværende organisatoriske og samarbejds mæssige problemer.

Styregruppen anbefaler derfor, at KU (eller "alternativt Undervisningsministeriet") laver en uvildig ekstern undersøgelse af studieadministrationen for at få konkrete forslag til løsning af problemerne og af de organisatoriske forhold især i studienævnet og i lærergruppen for at få "identificeret barrierer for en helheds-tænkning" i uddannelsen.

Også i Aarhus er der uklarheder, her om opdelingen af uddannelsesprogrammer, afdelinger og centre. Særlige uddannelsesprogrammer betyder, at afdelingerne isolerer sig og undgår fagligt samarbejde, lyder kritikken. Organisationen er præget af unødigt opsplitning, men studienævnet er velfungerende.

Svag ledelse

Kritikken af KU-studielederen – studielederen og institutlederen – er hård men indirekte, når man opstiller kravene til "en synlig og kompetent ledelse", bl.a. – der må være klarhed over undervisningsressourcerne – forvaltningen af fx studenterklager må ske i henhold til forvaltningsloven

– der må være en klar adskillelse af administrative og politiske forhold

– samarbejdet mellem interne og eksterne undervisere må koordineres m.m.

Især på kandidatuddannelserne – også i Århus – er der tale om fragmenterede faglige miljøer, som er kendetegnet ved at personer eller faggrupper har tendens til at varetage egne interesser og ikke føler sig som en del af en fælles organisation. Samarbejdet og dialogen er især på KU-psykologi "meget begrænset eller decideret fraværende", hedder det.

Men Evalueringsgruppen kritiserer også Universitetsloven for uklarhed, når det nok er studielederen som disponerer over undervisningsressourcerne, men det er institutlederen, der varetager den daglige ledelse, hverunder planlægning og fordeling af arbejdsopgaver. Det skaber tvivl om, hvem der egentlig disponerer over undervisningsressourcerne, særligt hvad angår de fastansattes tid til undervisning.

Det kan læses som, at strukturen lægger op til enten konflikt mellem studieleder og institutleder – eller til ansvarsforflygtigelse ... ■

PSYKOLOGI UDDANNELSEN I AALBORG: LUKKES?

Evalueringsrapporten konstaterer, at der måske er optaget for mange ved KU, og det er en indirekte årsag til, at man anbefaler at skru ned for optaget her.

Omvendt er det i Aalborg, hvor uddannelsen er formidlingsorienteret. Her er der simpelthen for få studenter til, at man kan opretholde en "kritisk masse". Volumen gør det svært at skabe et fagligt og socialt velfungerende studiemiljø (med knap 5 årsværk). Rapporten forestiller sig forskellige muligheder:

- Lukning og flytning til Århus. Den løsning modsiges af entusiasmen og pionerånden, og stor studentertilfredshed.
- Fagligt og pædagogisk samarbejde med AU.
- Der tilføres flere ressourcer
- Der oprettes en ba-uddannelse i psykologi ved AaU, hvor der i dag kun er sidefagsuddannelse
- Der oprettes en kandidatuddannelse.

LÆRERHØJSKOLEN: STORT FRAFALD

Mens rapporterne udtrykker utilfredshed med statistikken over studie gennemførelsen på KU og AaU, , så gennemfører højst 15-20 pct. på Danmarks Lærerhøjskole.

Forklaringerne er flere: utilstrækkelig studieinformation inden studiestart, uhen-

sigt mæssige optagelses kriterier, dårligt studiemiljø, for omfattende pensum, urealistiske forventninger om arbejdsbelastninger osv.

Rapporten kræver, at frafaldet undersøges, og at problemet løses.

SEKTORFORSKNINGENS
STILLINGSSTRUKTUR

– med plusser og minusser

Af *Ingrid Salinas, fmd. for DM's sektorforskningsansatte*

På sektorforskningsområdet er stillingsstrukturforhandlingerne ved at være i en afsluttende fase.

Det har været et ønske fra Finans- og Forskningsministeriet at skabe en stillingsmæssig parallelitet til universitetsområdet. Fagforeningerne har været enige i dette ønske. Herefter har man forhandlet præmisserne for en revideret stillingsstruktur, hvor man tilstræber denne parallelitet, dog med hensyntagen til sektorforskningsområdets særlige opgaver.

Arbejdsgiverne – Finansministeriet, Forskningsministeriet m.fl. – vil have den "faste" forskerstilling afskaffet og i stedet have indført en tidsbegrænset forskerstilling, som skal være en uddannelsesstilling uden fastsat procent af arbejdstiden til forskning, og med en ringere overgang til en seniorstilling end den tilsvarende adjunktstilling på universitetsområdet. Dette er en klar forringelse i forhold til den eksisterende stillingsstruktur og til forholdene på universitetet.

Stillingsstrukturaf-talen for sektorforskning fra 1988 findes 3 stillinger: forsker, seniorforsker og overgangsansat. Forskerstillingen er en "fast" stilling. Efter 3 år og med minimum 25% forskningstid skal man igennem en vurdering for at beholde sin forskerstilling. Er forskningsindsatsen ikke tilfredsstillende, ryger man ud.

Seniorforskerstillingen kræver både at institutionen slår en seniorstilling op, og at man bliver positivt vurderet på lektor-niveau. Teoretisk kan man forblive ind i forskerstillingen resten af den tid, man er ansat.

De, der var ansatte på sektorforskningsområdet inden 1988, kom i under en overgangsordning Mange af dem har siden da fået ansættelse som forsker og især seniorforsker.

På mange måder er det en struktur der passer godt til området, hvor man har en del sektorspecifikt arbejde som indsamling af data, udstillinger, registrering og rådgivning af ministerier. I de seneste 5-10 år er kravet til indtægtsdækket virksomhed vokset og andelen af forsk-

ningspenge er forøget. Men forskningspenge er oftest kun "tilskudsbeløb" og institutionerne lægger selv nogle af deres basismidler i forskningsprojekterne. Basismidlerne skal bl.a. bruges til sektorspecifikke opgaver. Der opstår let et dilemma mellem forskning, andre indtægtsdækkede opgaver og de sektorspecifikke opgaver, hvor det erfaringsmæssigt er kravet om andre indtægtsdækkede opgaver, der vinder.

Siden slutning af firserne har forskning fået en langt mere central placering på sektorforskningsområdet. Generelt er området med en velfungerende administration samt veludbyggede faciliteter som laboratorier etc. dygtige til at påtage sig opgaver baseret på programforskningsmidler. Området har vist sig – også forskningsmæssigt – at være et meget "styrbart" område. Og med vedtagelsen af loven for sektorforskning og Kulturministeriets tilsvarende lov er det regeringens hensigt at styrke forskningen.

Den enkelte sektorforsker kan ikke selv vælge sine opgaver, og er derfor helt afhængig af ledelsens prioritering.

Med presset til den indtægtsdækkede virksomhed og fra de sektorspecifikke opgaver, frygter vi, at kravet om at man skal "have tilstrækkelig mulighed i opgaverne til at kvalificere sig til seniorforsker" kommer i anden række. Uden den faste forankring af forskningstiden i forskerstillingen frygter vi, at når de 3 år er gået, så har man reelt ikke haft den tid eller de opgaver, der skal til for at kvalificere sig.

Der er godt nok en forståelse for, at forskerstillingen skal være en uddannelsesstilling. Men det er uacceptabelt, at man forsøger at ride på to heste ved at tilstræbe en parallelitet med universitetet, og at man alligevel ikke vil bindes op på forskningen. Skal der være parallelitet, må det gøres fuldt ud og med troværdighed. Det kan gøres ved at forankre forskningstiden og ved et seniorforskeropslag efter endt forskerforløb.

På sektorforskningsområdet ønsker man at tiltrække de bedste kandidater til stillingerne. Men det er ikke sikkert, at de bedste kandidater af de kommende små årgange vil synes, at en tidsbegrænset stilling er attraktiv. Set fra kandidatens side

vil en tidsbegrænset ansættelse betyde en snæver forskningsspecialisering, som kan gøre det vanskeligt at kvalificere sig til andre jobområder. Det er ikke en karrierevej, der åbner muligheder for den enkelte. Det kan nemt blive til en blindgyde.

Aktuelle forskningsemner er ikke nødvendigvis dem, der skal forskes i om fem år. Den ekspertise man opbygger via en forskeransættelse og den viden, kendskab og erfaring – som man opbygger og ikke kan formulere, (den såkaldte "Tacit knowledge") risikerer at forsvinde. Man kan spørge, om det så har været investeringen værd, når man ikke sikrer, at der er tid til forskning og stillinger til at fastholde dem, man har "uddannet".

Med den forskerstilling, der er lagt op til som indgang til sektorforskningsområdet, vil dilemmaet mellem forskning, indtægtsdækket virksomhed og de sektorspecifikke opgaver yderligere skærpes for den enkelte

forsker. De sektorspecifikke opgaver knytter forskningsinstitutionerne til ministerierne på den måde, at man leverer uafhængig rådgivning. Løser sektorforskningsområdet ikke de sektorspecifikke opgaver, kan man forestille sig at ministerierne vil opbygge deres egen ekspertise. Sektorforskningen vil udvikle sig væk fra ministerierne mod rene forskningsinstitutioner.

Og når man fx ikke de mål, der er sat for den indtægtsdækkede virksomhed, vil det betyde fyringer. Det betyder en nærliggende fare: At man vil gøre forskning til den enkeltes ansvar, som skal løses uden for arbejdstiden.

– og en uartighed

Arbejdsgiverne vil afskaffe overgangsordningen og de tidsbegrænsede forskere. Ministerierne har foreslået, at alle på overgangsordningen skal gennem en forskningsvurdering og at de kvalificerede får de tilbudt en seniorforsker/seniorrådgiverstilling.

REKRUTTERINGSPROBLEM

Jens Morten Hansen, GEUS

for os ...", siger vicedirektør Jens Morten Hansen fra GEUS, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser.

"Og så er det et praktisk problem, at der mangler aftaler om, hvordan vi får uddannet folk. Som det er nu skal vi aftale individuelt for hver enkelt person. Der er ikke faste regler for, hvad universitetet skal have for at huse og vejlede en ph.d.-studerende. Vi skal sidde og forhandle med en universitetslærer hver gang, der skal indskrives en enkelt. Derfor

"Sektorforskningen får svært ved at rekruttere kvalificerede forskere. Der uddannes simpelthen for få ph.d.'ere på nogle vitale felter

NY STILLINGSKATEGORI: SENIOR

I stillingsstrukturen kommer der også seniorrådgivere. Kvalifikationsmæssigt stilles der samme krav ved indgangen som til seniorforskerne og lønnen bliver den samme. Arbejdsområdet bliver imidlertid et andet.

"Seniorrådgivere skal have hovedvægten på rådgivning og konsulentvirksomhed over for eksterne kunder. De skal ikke producere videnskabelige artik-

ler eller rapporter. De skal ikke udarbejde en dynde afhandlinger, som de smider i hovedet på en kunde, som ikke kan læse dem. De skal kunne rådgive på et højt kvalificeret, men jordnært niveau", fortæller Jens Morten Hansen, som sammenligner stillingen med de rene underviserstillinger på universiteterne. "Du kan da godt sige, at de skal tage sig af det mere 'beskidte ar-

LÆRERHØJSKOLE I HÅRDKNUDE

Ord står mod ord efter evalueringen af kemi/fysik-området på Lærerhøjskolen, som nu skal ses nærmere efter

Vejes man forskningsmæssigt for let, tilbydes en anden akademikerstilling. Fagforeningerne har ikke noget imod, at man bliver vurderet. Men at blive vurderet på en forskningsindsats, som mange har haft særdeles dårlige og uensartede rammer for, er noget nær en uartighed.

Det drejer sig bl.a. om medarbejdere, der blev ansat på institutionerne for 10 år siden, hvor arbejds-prioriteringerne var anderledes. De har udført et stykke arbejde, som ledelsen satte dem til på et tidspunkt, hvor der skulle klares mange andre opgaver end forskning. De har løst opgaverne tilfredstillende og besidder en stor erfaring inden for området. Deres opgaver er der stadig, men opgaverne er med tiden blevet mindre glamourøse, fordi det nu er blevet regeringens mærkesag at forske.

Derfor er det en uartighed at "sælge" denne gruppe af kolleger. ■

"Om Lærerhøjskolen er et 'universitet'? Det er et meget svært spørgsmål. Men der er ingen tvivl om, at der er alvorlige forskningsmæssige og ledelsesmæssige problemer. Det er fx usædvanligt for et universitet, at det mangler publicerings-tradition ...", siger kemilektor Jens Peter Jacobsen om den blæst, som kemi/fysik-evalueringen har udløst omkring Lærerhøjskolen.

"Der findes ingen eentydige løsninger på Lærerhøjskolens problemer. Men jeg er enig med nogle politikere i, at højskolen lever sin egen tilværelse, isoleret fra andre forskningsmiljøer. Og man må i hvert fald kræve af dem, at de lever op til samme faglige kriterier som andre videregående uddannelser, hvis de fortsat vil være en forskningsinstitution".

Odense-ektoren kom i mediernes søgelys, da han trak sig fra Styregruppen, som havde evalueret fysik/kemi-området på Lærerhøjskolen. I kølvandet på den konkrete evaluering påstod han senere (Berlingske d. 5.nov.), at hvis de kriterier, som evalueringen var blevet gennemført under og som førte til fratrædelserne, blev brugt på de øvrige medarbejdere på DLH, så ville "en stor del af de videnskabelige medarbejdere på DLH med sikkerhed ikke opfylde disse kriterier". Det konkluderede han på basis af højskolens årsberetning med opgørelse af lærernes publiceringsvirksomhed, på basis af en manglende ph.d.-aktivitet på højskolen samt på højskolens manglende evne til at tiltrække bevillinger fra forskningsrådene.

Fra Styregruppens kommissorium:

"Panelet anmodes om at foretage en sammenligning af den danske forskningsindsats med hvad panelet anser som væsentlige internationale forskningsindsatser på området. Er medarbejderne internationalt blandt de førende på feltet? ..."

Kemiforsker bedømmer andre fagområder

Lærerhøjskolens rektor finder det stærkt betænkeligt, at kemilektor Jacobsen nedsætter sig som dommer over andre fagområder: "Som tidligere formand for Styregruppen tager han sig nu efterfølgende den frihed at

frem sætte en generel mistænkeliggørelse af samtlige videnskabelige medarbejdere på Lærerhøjskolen", siger rektoren.

"Han udtaler sig om fagområder, som han næppe har faglig baggrund for at forholde sig til".

Jens Peter Jacobsen svarer hertil, at hans bedømmelse af lærernes forskningsniveau er foregået ud fra helt almindeligt anerkendte kriterier om, at ens forskning skal udbredes til fagfæller. Og det kan han konstatere ikke sker i særligt stort omfang på Lærerhøjskolen.

Jacobsen tilføjer, at han ikke (i Berlingske-indlægget) foreslår evaluering af hele højskolen, men at det er vigtigt, at man erkender problemerne og får det ud af isolationen.

Kemilektoren har da også udløst, at Undervisningsministeren – som har været til samråd i Folketingets Undervisningsudvalg – vil have en ny styregruppe til at se på området fysik/kemi. Og samtidig ønsker ministeren så hele højskolen evalueret i en eller anden form.

Særligt strenge kriterier

Jacobsen er anklaget for at vaske hænder i sagen, når han farer ud med anklager mod Lærerhøjskolens ledelse og fagforeningen DM, som repræsenterede de lærere, der blev tvunget til fratrædelser.

Både Lærerhøjskolen og de fratrædte lærere anklager Styregruppen – med Jens Peter Jacobsen i spidsen – for at have stillet alt for skrappe krav, når man i kommissoriet opstillede det kriterium, at lærerne skulle bedømmes på, om de var blandt de "internationalt førende inden for deres felt".

Odenselektoren benægter, at kravene var særligt restriktive: "Kriterierne var, at forskningsresultaterne skulle lægges frem

for fagfæller som dermed kan vurdere forskningen, fx publiceres eller fremføres på konferencer. Jeg anerkender ikke, at der blev stillet alene krav om international publicering. Og det er da et helt almindeligt krav, at forskningen skal ud til fagfæller ...".

Rektor: Styregruppens forslag umulige

Rektor Tom Ploug Olsen afviser Styregruppens anbefalinger som usammenhængende og økonomisk umulige. Ved en flytning af de evaluerede ville disse kun skulle undervise og denne er hermed ikke forskningsbaseret. Og Lærerhøjskolen har i øvrigt ikke selv den økonomiske mulighed for at give heltidsansatte kursusundervisere på fysik/kemi-området bedre vilkår uden at det ville gå ud over andre af højskolens fagområder.

Jens Peter Jacobsen siger, at Styregruppen som sit arbejdsgrundlag skulle "re-vitalisere" kemi/fysik-området, og at området skulle tilføres 3,5 mio. kr. – herunder dobbelt så mange medarbejdere som hidtil: "Ved evalueringen foreslog vi noget ganske bestemt, og så går man ind og tager en delmængde – og konkluderer, at de må ud", siger Odense-ektoren.

"Jeg har sagt det, jeg skal i denne sag. Men når sagen udvikler sig, som den har gjort, så skyldes det interne (samarbejds-) problemer på Lærerhøjskolen, som bl.a. førte til fyringen af de 3 lærere selv om vi havde anbefalet noget andet. Derfor viste det sig, at Styregruppen ikke kunne arbejde under sådanne betingelser ...". ■

Se læserbreve s. 22

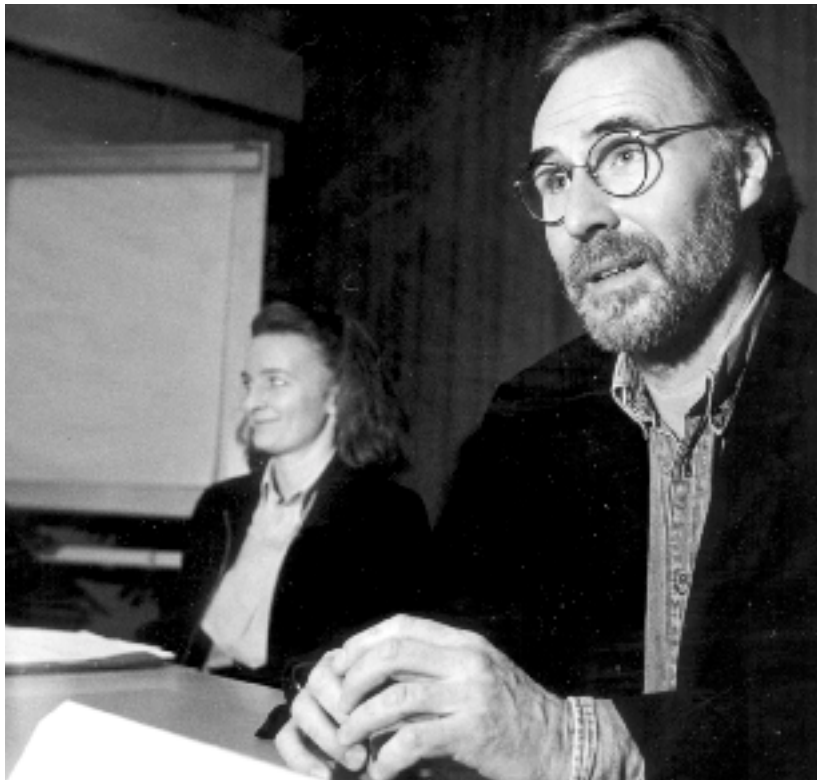
vælger forskningschefer ofte selv at oplære de pågældende ..."

"Før reformen havde vi kandidater med specialer, som ofte var kvalificeret på ph.d.-niveau. For eksempel krævede de bløde naturvidenskaber, biologi og geologi, lange og tidskrævende specialer. Den type specialer er roget ud. Nu er det små og forkølede specialer. Det er forsåvidt udmærket, for så bliver folk færdige med studiet, men man får ikke forskningskvalificerede folk ud af det".

ja

RÅDGIVER

bejde'. Men det synes nogle er sjovere end det mere forskningsprægede. Og det er ikke meningen at lave a- og b-medarbejdere; derfor ligestillingen i løn og kvalifikationsniveau med seniorforskerne", siger GEUS-direktøren, der slutter: "Meningen er, at der ikke skal være tvivl om, hvad vi forstår ved hhv. god forskning og god rådgivning ..."

Løn er ikke den drivende motivationsfaktor for en universitetslærer. Vi gør det jo ikke for pengenes skyld. Vi tænker jo ikke på, at når vi læser en bog eller arbejder med spændende forskning, så er der lønkroner i den anden ende ...”, lød arbejdsmarkedsforskeren, cand.polit. Flemming Ibsens udgangsreplik, da han optrådte ved DJØF’s årlige UFO-konference for tillidsfolk. Hans oplæg handlede om perspektivet i nye lønformer på universitetsområdet. Og det var ikke for at kolliderer emnet, at han fortsatte:

“Man kan ikke på nogen måde hævde, at universitetet bliver voldsomt meget bedre, hvis man smider flere lønkroner efter os. Men da forskning og undervisning er et særligt felt, må universitetslærerne diskutere professionsstrategi.

Og her er det selvfølgelig det spændende udviklende arbejde, som står i centrum. Så for universitetslærere er det i høj grad ledelse og personalepolitik, som i form af et godt arbejdsmiljø m.m. giver os lyst til at lave noget mere ...”

Krav til universiteterne

Ibsen provokerede de almindelige vaneforestillinger:

“Hvorfor kan vi ikke holde til at sige, at hvis folk ikke laver det samme, så skal de heller ikke have det samme i løn. Anciennitet er ikke udtryk for solidaritet. Hvis jeg er totalt udbrændt i forhold til mine kolleger, er det da ikke en kvalitet

at blive ældre. Lønnen stiger, men vi kan ikke påvise, at vi hvert år bliver bedre og bedre, tværtimod bliver nogle dårligere ...”

Han var heller ikke så bange for mere personlige evalueringer: “Vi lever i og med et system af bedømmelser. Det sker jo hele tiden, når vi bedømmer ph.d.’ernes afhandlinger eller ved stillingsbesættelser. Her laves jo kvalitetsvurderinger.

Vi må gribe i egen barm. Og der er da ingen tvivl om, at der kan rationaliseres på universiteterne: Vores pædagogik er da elendig på nogle måder, vores måde at vejlede på kan blive bedre. Hele undervisningssiden kan blive bedre, rekrutteringen og fastholdelsen af studenter kan forbedres osv”, sagde Ibsen.

“Vi kommer i langt højere grad til at blive bedømt på vores resultater i den offentlige sektor. Forbrugerne stemmer dem ned, som ikke leverer kvalitet. Det sker i folkeskolen, DSB, postvæsenet, sundhedssektoren.

Universitetet bliver også underlagt kvalitetsvurderinger. Spørgsmålet er så, hvordan vi skal måle kvaliteten? Hvilke parametre er interessante – også når vi skal se på de afledte lønformer”

Nye lønformer

Arbejdsgiverne ønsker at afskaffe automatikken i løndannelsen, fx ved at afkorte anciennitetsforløbet fra de nuværende 13 år indtil lektoren når slutlønnen. Det kortere forløb skal give plads til hurtigere lønstigninger i

– ved fordelingen af diverse tillæg må ikke gentage sig i nyt lønsystem, hed det på DJØF-konference for tillidsfolk fra universitet og sektorforskning

starten samt større variation mellem de enkelte.

Ibsen slog fast, at de danske lønsystemer er baseret på **en grundløn**, som er langt hovedparten af lønnen. Det som er til diskussion er, hvad der skal lægges oven i denne grundløn, fx i form af resultatløn eller kvalifikationsløn. (**Lønvariationen mellem de enkelte er i dag ca. 3 pct.**)

Arbejdsmarkedsforskeren kaldte proceduren ved fordeling af tidligere puljetillæg for “Hjallerup Marked”. Ibsen konstaterede, at det er et naturligt lønmodtagerkrav, at hvis een lønautomatik skal fjernes, så må den erstattes af en anden. Og her kan den nye automatik kædes sammen med, at man gerne vil fremme en bestemt adfærd.

Han konstaterede, at universitetet på sin vis har et **kvalifikationsløn**-system, hvor man bedømmes hver gang, man skal avancere. En udvidelse heraf vil blive en bedømmelse af hver enkelts præstationer: Hvor god er han til at forske, til at undervise?

En anden parameter kunne være en **kollektivt orienteret resultatløn**, hvor man fx får tillæg, hvis man opfylder bestemte mål: **hvis** man undgår frafald (som betyder tabte taksameterpenge), **hvis** man går ind med særlige problemløsninger, **hvis** man etablerer særlige undervisningstilbud, **hvis** man afvikler særligt lange studieforløb, **hvis** man medvirker til at indføre informationsteknologi i undervisningen eller lign.

OK-forkvinde Sunesen: Ikke som med lokallønnen

Ibsen blev mødt med modifikationer og indsigelser. Hovedindvendingen var, at undervisnings- og forskningsområdet er så specielt, at det er svært at måle “kvalitet”. Den vare, som man sælger, viser først sin kvalitet længere ud i fremtiden, hed det fx.

Og spørgsmålet lød også, om de nye tillæg var indenfor den

gældende ramme eller om der er tale om nye penge?

“Lokallønnen har været en succes for akademikerne, men der har været meget kævl forbundet med det”, lød DJØF-overenskomstforenings forkvinde Sinesens indledning, der slog fast, at lønsystemer skal understøtte den lokale personalepolitik. Kvalifikationer skal indgå med større vægt ved fastsættelse af lønnen. Og lokalt aftalte kvalifikationstillæg vil vinde langt større accept end lokallønnen har gjort, forventer hun.

Sunesen understregede, at muligheden for et lønræk ligger på den akademiske kvalitet. I de nye lønsystemer åbnes der mulighed for, at det er de velkvalificerede, som kan deltage i de nye udfordringer. Mange års solidariske lønpolitik på det offentlige område har betydet, at de dårligst uddannede her er lønførende i forhold til det private arbejdsmarked. Omvendt på det akademiske område: Her er de offentligt ansatte langt bagud efter det private. Derfor skal vi ikke have dårlig samvittighed over at nedtone den ‘solidariske lønpolitik’, sagde hun.

Akademikere i den offentlige sektor må i højere grad indstille sig på, at nogle får højere løn end andre. Hvis kriterierne fx bliver kvalifikationstillæg er faren, at man kan komme til at stå med noget, som minder om lokallønnen med de lokale problemer, der ligger heri. OK-foreningens formand – som UFO-området hører ind under – understregede, at personlige tillæg i fremtiden bør hentes uden for puljen, “så vi ikke skal sidde og slås om dem”.

Endelig konstaterede hun, at de aktuelle overenskomstforhandlinger nok ikke munder ud i helt så radikale ændringer af lønformerne, som arbejdsgiverne har lagt op til. Resultatet kunne blive, at man først indhentede erfaringer fra forsøg på forskellige arbejdsområder.

Og her anbefalede tillidsrepræsentanterne kraftigt over for Sunesen, at universitetsområdet blev brugt som forsøgsområde. ■

PSYKISK ARBEJDSMILJØ

Undersøgelse på Aalborg Universitet fortæller, at frustrationer på arbejdet især opstår med modstridende krav i arbejdet, usikkerhed på de forventninger der stilles til en samt for høje krav til egen præstation. Det rammer især hårdt belastede vip'ere og de løstansatte

"Det gode og udviklende arbejde har nogle dårlige sider. Det bliver vanskeligt at styre tiden, man får en fleksibilitet og løse (ubestemte) rammer, som har nogle negative følger for arbejdsmiljø og den enkeltes psykiske velbefindende. Man mister på en måde kontrollen over sit arbejde", siger DM-tillidsmand Preben Rasmussen. Bemærkningen er en kommentar til en arbejdsmiljøundersøgelse på Aalborg Universitet. Bemærkningen rammer især de humanistiske fag, hvor medarbejderne på den ene side føler, at de har en god ledelse og stor indflydelse på deres eget arbejde. På den anden side føler de sig hårdt belastede med meget overarbejde og en stor psykisk belastning. "Nye organisationskoncepter, ny ledelsesstil og øget medarbejderindflydelse sætter tilsyneladende medarbejderne i en mere sårbar situation".

Løsningen på det dilemma er at forbedre arbejdsbetingelserne, så de engagerede medarbejdere får mere tid og bedre rammer. Hvis der ikke sker en aflastning i form af flere fastansættelser – fordi AAU ikke kan vride mere ud af medarbejderne gennem motivation og ledelse – risikerer man psykisk slidte medarbejdere eller mere overfladisk indstillede medarbejdere, som mangler engagement.

Preben Rasmussen – som har været med til at lave rapporten – mener, at undersøgelsens resultater umiddelbart kan overføres på andre universiteter.

"I hvert fald på samf – som jeg kender bedst – er det fælles med en stigende stressfaktor som følge af det stigende optag. Vi har næsten fordoblet vores student / lærer-ratio, som i begyndelsen af firserne var på 11-12. Og det er noget, som kan mærkes på arbejdsmiljøet ..."

Spørgeskemaundersøgelse

Undersøgelsen af det psykiske arbejdsmiljø er den første på et universitet i Danmark.

Det psykiske arbejdsmiljø omfatter påvirkninger af psykologisk og social art, men også an-

dre påvirkninger, fx fysiske som har psykiske eller sociale konsekvenser. Stress er også inddraget, ikke alene som en hæmmende faktor, men også som en tilstand, der giver mulighed for at mobilisere ekstra ressourcer, når der er behov for det. Kortvarige stress-perioder opfattes som generelt uproblematisk. Men stress er belastende, når det bliver langvarigt eller kronisk og kombineres med, at det er vanskeligt at retfærdiggøre tilstanden og når man ikke selv føler at kunne kontrollere belastningen.

Knap halvdelen af universitetets 1641 ansatte har deltaget i undersøgelsen. Af undersøgelsen fremgår, at hovedparten af de ansatte generelt føler sig godt tilpas på AAU. De ansatte oplever deres arbejde som udfordrende og i høj grad tilfredsstillende – og det gælder især de fastansatte vip'ere.

Stress og mobning

Men mange af de 800 besvarelses fortæller om problemer, og hver femte har det faktisk dårligt. 4 ud af 10 oplever sig jævnligt "opbrugte" ved arbejdsdagens slutning – og det gælder netop de ansatte, som har de største udfordringer i arbejdet: De fastansatte og de løstansatte vip'ere.

Hver tiende ansatte oplever, at "en ny dag truer", når de skal på arbejde, og de er udsat for et kraftigt psykisk slid. Hver tredje oplever den truende dag nu og da og de er i farozonen og bør være forsigtige med sig selv og deres arbejdssituation.

Over halvdelen af de ansatte oplever modstridende krav i arbejdet. Mange – halvdelen på samfundsvidenskab – føler, at det er et ensomt arbejdsliv at være universitetslærer.

161 ligger søvnløse om natten og spekulerer på deres arbejde. Nogle plages af stresssymptomer som søvnproblemer 2-3 gange om måneden. Og nogle hver nat. 125 føler sig nervøse og uligevægtige på grund af arbejdet, og 207 svarer, at arbejdet af og til gør dem irritable. 61 føler sig

dagligt eller flere gange om ugen irritable.

På samfundsvidenskab er det markant, at **mobning og chikane** er et stort psykisk problem i forhold til andre fag. Hver 6. vip'er fortæller, at han eller hun oplever det som et stort problem. I de åbne rubrikker fortæller de, at det har noget at gøre med institutmiljøet og konkurrencen mellem lærerne. Mobning har flere udtryksformer, fx følelsen af at være isoleret fra de øvrige medarbejdere og oplevelsen af at være magtesløs. Både sorg og vrede afspejler sig i beretningerne.

Overarbejde og spisepauser

Ikke overraskende er det de fastansatte vip'ere, der arbejder mest over, som har det dårligst med arbejdsmiljøet. Overarbejde indikerer, at der er for lidt tid til at løse opgaverne. Af dem, som føler sig psykisk arbejdsbelastede, har hver femte mere end 30 overarbejdstimer pr. måned.

Overarbejde er hyppigst på samfundsvidenskab. Det er de fastansatte vip'ere i alderen 40-59 år, som især er overarbejderne. Mange afspadserer overarbejdet, men næsten halvdelen laver gratisarbejde, idet de ikke får afviklet overarbejdet.

Der er en sammenhæng mellem arbejdspress og overarbejde: Jo mere man føler sig presset, jo mere arbejder man over. Rapporten afviser, at de ansatte befinder sig godt med et vedvarende arbejdspris. Der er en stor sammenhæng mellem arbejdspress og frustrationer: Blandt dem med stort arbejdspress er 30 pct. meget tit eller jævnligt "frustrerede". Blandt dem uden stort arbejdspress er det kun 4 pct.

Der er også mange, der slet ikke har tid til at holde spisepauser.

De løstansatte er usikre

Frustrationer på arbejdet stammer især fra modstridende krav i arbejdet, usikkerhed på de for-

ventninger der stilles til en, samt høje krav til egen præstation, konkluderer rapporten.

De kollegiale forhold har stor betydning for arbejdsmiljøet, og vip'erne er rimeligt gode til at yde hinanden "anerkendelse". Undtagelsen er enkelte områder, hvor de dårlige relationer til gengæld sætter sig tydelige spor i den enkelte. Og så er der en anden sammenhæng: Jo højere krav til egen præstation og jo større usikkerhed om, hvilke forventninger, der stilles til en, jo mindre er den anerkendelse, man får!

Dårlige kollega-relationer sætter sig spor i form af koncentrationsproblemer og rastløshed. Halvdelen af dem, der 2-3 gange ugentligt har disse problemer, angiver, at de oplever manglende støtte fra kolleger. Og dem med koncentrationsproblemer føler sig også utrygge i ansættelsen.

Ikke overraskende rammer det især de løstansatte (tidsbegrænset ansatte), ikke bare på grund af de usikre ansættelsesforhold, men også over for uklare forventninger til dem. De ved ikke, hvad de skal indfri, (især på det teknisk-naturvidenskabelige fakultet). De ansatte stiller meget store krav til deres egen præstation, og det opleves især af de tidsbegrænsede vip'ere, hvor 70 pct. oplever, at de stiller for høje krav til deres egen præstation.

4 ud af ti løstansatte oplever en manglende kollegial støtte og opbakning. De tidsbegrænsede vip'ere har en meget lav tilknytning til fakulteterne, selv om mange formentlig har årelange forlængelser bag sig. Ingen føler sig i-høj-grad-tilknyttet, men hver fjerde føler sig tilknyttet i nogen-grad.

At de løstansatte oplever sig som daglejere viser sig ved, at de oplever det største arbejdspress. 4 ud af 10 oplever et for stort arbejdspress ■

RUC'S REKTOR FYRER OG ANSÆTTER HUSHISTORIKER

PROBLEMATISK SAMTIDS-HISTORIE

En ny antologi gennemgår på flere måder den danske sociologiske teorihistorie - ikke uden sammenhæng med skiftende tider: studenteroprør, opgør med professorvælde og positivisme, kritik, marxisme.

Den historie har sin plads i antologien, men skal ikke refereres her. Som bekendt førte det altsammen til, at ministeriet lukkede de gamle "Sociologisk Institut" og "Kultursociologi" i 1986. I 8 år optog faget ikke studenter, de tidligere ansatte blev enten afskediget eller genansat på et ny institut.

I det lys er det modigt at give sig i kast med at skrive samtids-historie, som fortsat er befængt. Antologien falder da også i en af fældeerne: der mangler (selv-)refleksion over firserne og hvad der førte til lukningen.

Det er således manglende selvrefleksion, hvis man som forklaring på lukningen fastslår, at sociologi ikke havde bidt sig fast, så man kunne modstå et politisk pres fra den borgerlige regering i 80'erne.

Der er enkelte ansatser: Kultursociologerne **Jørn Falk & Allan Madsen** fortæller detaljer i fagenes nedtur: at de var de rene kampsporere at komme igenem, hvor kun de stærkeste studenter overlevede: "Herefter har vi at gøre med to i realiteten professorløse fag, hvor studenter i vid udstrækning underviser hinanden, eller de lader sig indfange af et af de "yngre" læreres ofte spontant opståede adhocratier".

Det kombineret med en ekstrem lejrtenkning, hvor man reproducerede sig selv ("politisk naiv tiltro til egne kræfter") og den herskende faglighed i selve ansættelsespolitikken var også en del af nedturen. **Hansson & Aagaard** forklarer i deres version, at med adgangsbeholdningen undlader man at besætte ledige professorater for at komme uden om de socialt ubehagelige afskedigelser. Pengene blev brugt på deltidslærere.

Lise Drewes Nielsen bemærker, at der allerede kort efter opgøret med den gamle professorfaglighed var interne modsætninger, og at man isolerede sig ud mod samfundet.

Antologien er sine steder meget spændende læsning som fag- og universitetshistorie, men noget af stoffet er nok for tæt på? Haarder havde sin del af skylden, men det er for stor en ære at give ham den hele ... ■

"Dansk Sociologis historie" - et politiseret fag gennem brud og kontinuitet. Red Finn Hansson & Kurt Aagaard Nielsen (Forlaget Sociologi, 1996)

"**M**an kan altså ikke skrive RUC's historie, uden at nogle bliver sure ...", lyder en kommentar til en sag, som nogle kalder **political-correctness** eller **berufssverbot**, andre nøjes med at karakterisere som **en moderne historiestrid** og tredieperson kalder et spørgsmål om **faglig inkompetence**.

Kontroversens baggrund er, at RUC's rektor, geografen Henrik Toft Jensen aflyste en jubilæumsbog om centret ved at fyre forskningsmedarbejder Else Hansen, som havde arbejdet i 2 1/2 år på projektet. Den formelle begrundelse var, at projektet formentlig ikke kunne nå at blive færdigt og at der var tvivl om historien blev skrevet ud fra "et uafhængigt standpunkt". Rektor tolkede samtidig en referencegruppens holdninger sådan, at der var "en historiefaglig afstandtagen" fra kvaliteten.

Rektor tog sin beslutning efter skarp kritik fra to af de seks medlemmer i referencegruppen bag historieskrivningen, bl.a. prof. Claus Bryld (RUC). Kritikerne

Hvem har retten til at fortolke RUC's historie, lyder spørgsmålet efter at rektor har lukket (kontroversiel) historie-skrivning om centret

til rektor, hvor de anfægter lukningen af projektet, fordi referencegruppens opgave var uklar, fordi man for sent kommer frem med sin kritik og fordi forarbejderne fremtræder som et hæderligt arbejdsgrundlag.

Ømtålelig samtids-historie

Bag lukningen er der imidlertid en undertone af klassisk historiestrid. Spørgsmålet er, om det er muligt at skrive samtids-historie på et omstridt felt?

"Det er ikke umuligt at skrive samtids-historie, men det skal enten være fordi man har gennemlevet det og fået en passende distance, eller fordi man ikke har været med selv. Men det er under alle omstændigheder en betingelse, at man ikke fanges af bestemte kilder ...", lyder en historikers svar.

Elementer af historiestrid viser sig ved, at kombattanterne - personificeret i Bryld og rektor på den ene side og Arvidsson m.fl. på den anden - alle har deres aktier i en eller anden fløj i RUC's kontroverser. Og spørgsmålet er så, hvilke **elementer**, **man vælger at vægte** i en hi-

fordommene om RUC som en 'marxistisk missionsskole'; hed det bl.a. i Brylds kritik (august md.). Den kritik blev en væsentlig begrundelse for, at rektor aflyste projektet.

Else Hansen - som er cand.mag. i historie og geografi fra RUC i 1992 - analyserer RUC's historie på en anden måde ved at opspore og kolliderer myter om RUC: "Der er nogle myttagtige historier, som 'man' er blevet enige om at køre om RUC's historie. Man taler kun om den omstridte del af historien på nogle bestemte måder. Det sker allerede fra slutningen af 70'erne, og derefter har man ikke set på den i et andet lys", siger Else Hansen.

Myter skabes for at slippe for at se virkeligheden i øjnene. Projektet spørger, hvordan det provokerende pædagogiske og politiske projekt er blevet det strømledede universitet, som det er i dag.

Afdække mytedannelser

Som et eksempel på myter nævner Else Hansen, at det åbne opgør med 70'ernes marxisme aldrig blev taget: "Man kan

fundt projektets tidsramme urealistisk, fordi de foreløbige noter var ufuldstændige og uden særlig struktur. Og kritikerne fandt tilmed, at stipendiatens historieforståelse var betænkelig.

Blandt referencegruppens medlemmer fik Else Hansen ellers efterfølgende støtte hos flere, bl.a. RUC-ektor Hakon Arvidsson, som imidlertid ikke ville overtage vejledningen, bl.a. fordi der var gået politik i sagen. Det gav rektor den endelige legitimitation for fyringen.

Fyringen af historikeren bag projektet skabte uenighed på RUC. En stor gruppe lærere på Institut for historie og samfundsforhold skrev under på et brev

storisk analyse?

Professor **Brylds indholdsmæssige** kritik var sønderlemmende: Historieskriveren evnede ikke at fange "ånden" i de omtumlede år på RUC. Hun rekonstruerer begivenhedsforløbet, men er ikke i stand til at ræsonnere over det. Han giver et eksempel:

"Såvel hendes opfattelse af marxismen (der jo ikke er en entydig størrelse) som af den politiske radikalisme i 70'erne er meget firkantet og 90'er-præget, og det resulterer i en fordrejet fremstilling af forholdene på RUC i 70'erne, som - hvis man sætter det på spidsen - retrospektivt bekræfter alle

spørge, hvordan det lykkes at bryde med fortidens faglighed uden at sige det til nogen. Man gør som om, at det der i dag gøres, er det samme, som man altid har gjort", fortæller hun.

Bruddet med fortiden er stil-tiende sket gennem etableringen af en række myter om 70'erne. Først og fremmest myten om den ydre fjende: pressen og Undervisningsministeriet, der bruges til at slippe udenom at tale om de interne konflikter. Så er der myten om RUC's pædagogik, der handler om den positive historie om gruppearbejdet, som imidlertid har været svært at føre ud i praksis. Så er der myten om tværfagligheden på RUC, men det gælder i

INNOVATION ER VIGTIGERE END GRUNDFORSKNING

Af Jacob Thommesen

virkeligheden kun på basisuddannelserne i dag.

"I betragtning af de bitre konflikter og politiske opgør – både mellem studerende og lærere og lærerne indbyrdes – er det måske ikke så mærkeligt, at der har været behov for at danne myter. Det bliver et moderniseret selv billede og man undlader helt at fortælle, hvor centralt den kritiske faglighed – marxismen – var. I dag søges historien fortalt med apolitiske begreber, selv om tiden var meget 'politisk'.

Det åbenbarede sig for mig igennem mine kildestudier – og så er det min rolle som historiker at afdække myterne", siger Else Hansen.

På spørgsmålet om hun er ikke er bange for at blive betragtet som en **historisk revancist**, der ønsker at hævne sig på 70'ernes venstreorienterede personer og bevægelser (apropos den løbende debat i Weekend-Avisen), siger hun:

"Jeg sammenfatter jo bare mine studier, som enhver anden forsker. Og det lægger da op til et opgør med RUC's historie. Men det er også nødvendigt, at man udvider sin forståelse af, hvad der skete".

Retten til at fortolke

Bryld siger, at han blev chokeret, da rektor fyrede Else Hansen. Han havde foretrukket, at hun havde reduceret sit projekt, og han føler sig misbrugt:

"Ikke at jeg fortryder min kritik. Det var jo ikke bare historieforskning, men en konkret bogudgivelse i sommeren 1997. Projektet var formidlingsmæssigt håbløst, og det er en faglig vurdering, som jeg må have. Men havde jeg vidst at hun blev fyret på det grundlag, så havde jeg nok gjort det på en anden måde", siger Bryld, som tilføjer, at hvis der havde været en rød tråd som "mytefortolkningen" (jf. ovenfor), så havde projektet haft mere positive udsigter. *"Den tankegang var svagt beskrevet i manus'et, som vi tog stilling til i august".*

je

SIDSTE!

RUC's rektor har omgjort sin beslutning. Else Hansen er genansat, hvis hun kan finde vejledere og kan garantere, at hun bliver færdig inden sommer.

Danmark må udnytte sine videnressourcer i den stigende internationale konkurrence. Bortset fra landbruget er landet fattigt på naturressourcer, og derfor skal vi konkurrere på vores høje uddannelses- og teknologi-niveau. Og derfor må forskningsindsatsen intensiveres og koncentreres. Og forsknings-samarbejdet mellem den offentlige sektor og private virksomheder må styrkes.

Sådan lyder nogle af de faste travere i den danske debat. Virkeligheden er imidlertid mere nuanceret.

To erhvervsforskere – som har udarbejdet analyser for Erhvervsfremmestyrelsen – mener således, at begrebet 'innovation'

der ikke, at dansk erhvervsliv lever som tyvekænt og nasse-røv på andre landes 'forskning'. Innovation er altid baseret på flere forskellige kompetencer: Udover forskningsresultater kræves bl.a. en evne til æstetisk design og kendskab til markedsforhold og brugertionalitet, dvs. en forståelse for den situation, produktet kan anvendes i". En virksomhed vil næsten altid være nødt til at rekvirere nogle af disse kompetencer udefra, fordi de ikke selv er i stand til at opbygge dem alle eller simpelthen ikke har ressourcerne til det.

"Kun 1 pct. af forskningen i verden foregår i Danmark, så industrien vil under alle om-

stændigheder være nødt til at søge inspiration fra udenlandske resultater."

Dansk industri forsker mindre selv, men står til gengæld ofte stærkt indenfor de andre kompetencer. På den måde kan danske virksomheders ideer om anvendelsesmuligheder senere inspirere industrien i de lande, der oprindeligt frembragte forskningsresultaterne. Dermed kan man sige, at udlandet i lige så høj grad rekvirerer eller 'stjæler' dansk designkompetence.

Målsætning: 2 pct. af BNP

I almindelighed taler om om Forsknings- og Udviklingsindsats (FoU) som kriterium for en fornyelsesindsats. Det fremføres ofte som et faresignal, at den private danske forskningsindsats er mindre end udlandets. Således viser forskningsstatistikken fra 1993, at erhvervslivets FoU-udgifter i Danmark udgjorde 1,0 % af BNP – lidt over Norge, men et godt stykke under både Japan, USA og Sverige, sidstnævnte med over 2 % af BNP.

Danmark halter især hvad angår den private indsats bagude sammenlignet med udlandet. Forskningsminister Frank Jensen har fornylig sagt, at der skal være en kobling mellem den offentlige forskning og den private: *"Hver forskningskrone, som staten skyder i forskning og udvikling, skal matches af en krone fra virksomhederne"* (Berlingske 8/10).

Og målsætningen hedder derfor, at den danske indsats skal hæves fra de nuværende 1,80 til 2,0 pct. af bruttonationalproduktet inden år 2000.

... er bevidstløs

Erhvervsforsker Lindgaard Christensen kritiserer ikke selve intentionen om at prioritere "forskningen". Han advarer imod for blind tro på, at den i sig selv er nøglen til vækst. Der er ikke således nogen lineær sammenhæng mellem FoU og innovation. FoU er blot et af elementerne i virksomhedernes innovationsindsats, der også omfatter **prøveproduktion og designudvikling** – og undersøgelser tyder på, at en stor indsats på de to sidste områder i højere grad resulterer i nye produkter end en stor FoU-indsats.

At sætte målsætninger op om, at indsatsen skal være '2 % af bruttonationalproduktet' (BNP) er således en *"bevidstløs målsætning"*, mener erhvervsforskeren fra AaU. Koordination og organisation med henblik på formidling mellem forskning og virksomheder er mindst lige så vigtig for innovationsevnen som en øgning af forskningsudgifterne. ■

"Man kan godt spørge, om det er en myte, at Danmark lever af et højt teknologisk niveau og et højt uddannelsesniveau? Vi er i hvert fald ikke stærkt repræsenteret i den højteknologiske industri. Men til gengæld ligger dansk industri i den mere avancerede ende indenfor de mellem- og lavteknologiske områder".

Jesper Lindgaard Christensen,

AaU.

"Viden er andet end forskningsindsats. Danmark lever ganske rigtigt af et højt uddannelsesniveau, og dette omfatter – udover kandidaterne – også de faglige uddannelser, bl.a. EFG-skolerne. Danske håndværkere er således særdeles kvalificerede i forhold til andre landes..."

Jesper Lindgaard Christensen,

AaU.

Se de næste sider

ERHVERVSLIVET FORSKER IKKE 'FOR LIDT'

Hvorfor er den private danske forskningsindsats langt mindre end Japans, USA's og Sveriges? Og gør det noget?

Af Jacob Thommesen

Det er ikke rimeligt at hævde, at dansk erhvervsliv sakker agterud, eller at hævde "at vi har et mægtigt efterslæb" – som den offentlige forskningspolitik så skulle være nødt til at indhente, siger **Jens Frøslev Christensen**, Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi ved Handelshøjskolen i København.

Det er misvisende uden videre at sammenligne FoU-indsatsen som andel af BNP (bruttonationalproduktet) på tværs af forskellige lande. Den tilsyneladende lave danske private forskningsindsats skyldes den særlige erhvervsstruktur, hvor man især må korrigere for to forhold: Virksomhedernes størrelse og deres fordeling på forskellige brancher.

Det er hovedsaglig store virksomheder, der har et relativt stort FoU-budget (Forskning og Udvikling), og dansk industri består primært af små og mellemstore virksomheder – faktisk har Danmark ikke nogen egentlig store virksomheder. Der synes iøvrigt at være en uoverstigelig barriere, der forhindrer 'divisionsoprykning': i de seneste årtier har vi ikke oplevet en eneste virksomhed gennem intern udvikling vokse sig ind i 'superligaen' af dansk industri.

Desuden er det højst sandsynligt, at FoU-indsatsen er underregistreret i mindre virksomheder. De små virksomheder på under 20 ansatte har sjældent nogen FoU-udgifter ifølge regnskabet, men nærmere undersøgelser viser ofte, at de reelt bruger en del ressourcer på aktiviteter, der egentlig burde kategoriseres som sådanne. Omvendt kan der i en stor virksomhed gemme sig mange forskellige aktiviteter under den udgiftspost, der officielt hedder FoU.

Til sammenligning er Sverige – med den meget store forskningsindsats – derimod domineret af en række meget store virksomheder indenfor den tunge industri, hvor det er nødvendigt at bruge store budgetter på FoU for at kunne følge med internationalt – og den svenske industri har haft store problemer i en årrække.

Brancheforskelle

Ud over virksomhedernes størrelse er også brancheforde-

lingen vigtig for størrelsen af forskningsudgifterne. Der er stor forskel de såkaldte 'science-based' eller forskningsintensive industrier er bl.a. telemateriel-sektoren, elektronik-industrien, medicinal-industrien og den kemiske industri i det hele taget. Således er Novo Nordisk et af de firmaer, der bevidst satser på at 'komme først' med innovationer baseret på den nyeste forskning, hvilket er fornuftigt og uomgængeligt i deres branche.

Men generelt er Danmark under-gennemsnitligt repræsenteret indenfor de forskningsintensive brancher og overrepræsenteret i det såkaldte lavteknologiske område. Jesper Lindgaard Christensen har prøvet at korrigere FoU-tallene for branchefordelingen, og så viste det sig faktisk, at den danske forskningsindsats er på niveau med Tysklands.

Spørgsmålet er så, om det er 'rimeligt' at korrigere for erhvervsstrukturen, eller om man derved blot skjuler det egentlige problem. Der har været en tendens til at betragte de højteknologiske industrier som strategisk vigtige for et lands konkurrenceevne, og derfor er Danmarks placering i det lavteknologiske område blevet anset for at være et strukturproblem. Man har frygtet, at denne erhvervsstruktur skulle være en hæmsko for vækstmulighederne på langt sigt, og har derfor overvejet at tage politiske initiativer med henblik på at ændre strukturen og prioritere højteknologiske industrier.

Lignende overvejelser synes at ligge bag den forskningspolitiske målsætning.

Ikke desto mindre tyder meget på, at dansk industri ikke er hæmmet af den ellers tilsyneladende strategisk dårlige placering. Vi har i nogle år haft en af de højeste vækstrater i verden, og når landenes konkurrenceevne sammenlignes, så er det en målestok, der er sammensat efter mange forskellige parametre, og så ligger Danmark normalt som nummer 1 eller 2. Der er altså på ingen måde tale om, at dansk industri har et mægtigt efterslæb.

Store FoU-udgifter er ikke sundhedstegn

En del af forklaringen på dette paradoks er, at FoU-udgifterne er misvisende og uanvendelig som indikator for konkurrenceevnen, og at man i det hele taget har fokuseret for meget på det højteknologiske område. For en virksomhed er en stor FoU-udgiftspost ikke nødvendigvis et sundhedstegn – det er tværtimod en risikabel udgift uden sikker afkast. I dansk industri er der flere eksempler på firmaer, der har brændt fingrene på en omfattende FoU-indsats, som man ikke har kunnet omsætte i en egentlig innovation: Det var fx en af årsagerne til Chr. Rovsings fallit, og til at den teknologiske og forskningsbaserede elektronikvirksomhed Niels T. Lyngsøe været i alvorlige økonomiske problemer.

I det hele taget kan der **ikke**

sættes lighedstegn mellem højteknologi og international vækst: konkurrencen indenfor dette område er blevet skærpet i løbet af de seneste år, og indtjeningerne har været faldende, siger Jesper Frøslev Christensen.

Ikke forskning, men innovation er vigtig for danske virksomheder

Hvis man vil finde en indikator for konkurrenceevnen, så er innovationen et langt vigtigere begreb end den egentlige forskning (s. 13).

Men resultaterne understreger, at der ikke er nogen lineær sammenhæng mellem FoU og innovation. FoU er blot et af elementerne i virksomhedernes innovationsindsats, der også omfatter **prøveproduktion og designudvikling** – og undersøgelser tyder på, at en stor indsats på de to sidste områder i højere grad resulterer i nye produkter end en stor FoU-indsats.

I Danmark er de færreste innovationer egentlig forskningsbaserede – i de fleste tilfælde drejer det sig blot om at omsætte allerede kendt viden. Den danske erhvervsstruktur betyder, at der er større 'afstand' mellem universitetsforskningen og virksomhederne. I modsætning til andre lande er der ikke nogen store forskningsintensive virksomheder, der overhovedet er i stand til at indgå i et samspil med universiteterne. ■

MERE FORMIDLING AF FORSKNING

– til de små og mellemstore danske virksomheder. Flere penge til fx universitetsforskningen er ikke automatisk løsning på den svage private forskningsindsats herhjemme, siger erhvervsforsker

Af Jacob Thommesen

Universiteterne klandres ofte for ikke at være anvendelsesorienterede nok i forskningen eller for at være for dårlige til at formidle sin viden videre til erhvervslivet. Men elfenbenstårnet er altså ikke kun et universitetsproblem: det er ikke kun universiteterne, der isolerer sig – det er også 'omgivelserne', der er 'længere væk!'. De mange små virksomheder herhjemme er ude af stand til at fordøje de nyeste forskningsresultater og er derfor afhængig af formidlende kanaler eller netværk, der giver dem adgang til viden i en mere teknisk anvendelig form.

Derfor må den danske forskningspolitik være en balancegang. Jens Frøslev Christensen fra Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi ved Handelshøjskolen i København kalder ambitioner om 2 pct.'s forskning af BNP (Bruttonationalproduktet) for "bevidstløs målsætning". Men kritikken retter sig ikke mod ambitionen om at prioritere forskningen, men imod troen på, at den i sig selv er nøglen til vækst.

"Der kan være mange gode grunde til at øge forskningsniveauet herhjemme, men man skal ikke tro, at det automatisk resulterer i vækst og beskæftigelse. Der er ikke nogen lineær sammenhæng, hvor man bare kan hælde pengene ind i den ene ende."

En forøelse af FoU-udgifterne (Forskning og udvikling) indebærer enten en vækst i de private udgifter eller en vækst i de offentlige do. – eller en kombination af begge dele. Men forøelse af FoU-udgifterne vil ikke i sig selv have større effekt på innovationsevnen, og dermed konkurrenceevnen, hævder forskeren.

For det første er det p.g.a. den danske erhvervsstruktur næppe forventeligt, at den private forskningsindsats vil vokse mærkbart: Det kan simpelthen ikke betale sig for en almindelig mindre virksomhed at begynde at forske, når det ikke har nogen relevans for deres daglige produktion. "Det ville f.eks. være galimatias at poste FoU-milliarder i f.eks. tekstil- eller møbelindu-

strien", bemærker Jens Frøslev Christensen.

Og det vil næppe være hensigtsmæssigt, hvis man gennem forskningspolitiske tiltag sætter på at øge den private FoU-indsats, ved fx at yde subsidier (fx skattelettelser) til virksomhedernes FoU-udgifter. Derved risikerer man nemlig at skævvride virksomhederne, idet resultatet sandsynligvis blot vil være, at man opmuntrer til kreativ bogføring:

De officielle FoU-tal stiger, men kun fordi man i regnskaberne vil bestræbe sig på at opføre så mange udgifter som muligt under den post. I USA har staten således i en årrække givet **tilskud til privat forskning**, og det har tilsyneladende ikke

resulteret i meget andet end en mere uigennemskuelig regnskabspraksis.

For det andet må udbyttet også formodes at være ringe, hvis staten prøver at kompensere for den 'lave' private forskning ved en **opprioritering af de offentlige forskningsmidler** – heller ikke, hvis man i højere grad prøver at 'erhvervsrette' universitetsforskningen.

"Det er kun Novo Nordisk og en 14-15 andre virksomheder, der vil have direkte nytte af forskningen på universiteterne," påpeger Jens Frøslev Christensen. Problemet er som tidligere nævnt, at den danske erhvervsstruktur indebærer en større 'afstand' mellem universiteterne og virksomheden. Der er ikke nogen stor, dominerende og forskningsintensiv virksomhed, der ville være i stand til at danne et frugtbar 'samspil' med universiteterne.

Man kan grundlæggende skelne mellem to typer teknologipolitik:

En **udviklingsorienteret** ønsker at øge forskningsindsatsen med ambitionen om at bane vej for nye forskningsbaserede innovationer, er netop et eksempel på en udviklingsorienteret politik, som man iøvrigt også har ført i USA, Storbritannien, Frankrig og Japan.

Danmark har derimod haft tra-

dition for en overvejende **diffusionsorienteret teknologipolitik**, og de nyere undersøgelser peger stadig på, at en sådan politik ville være den mest effektive med henblik på innovationsevnen. Diffusionsorienterede politikker retter sig typisk i højere grad mod mindre virksomheder med sigte på at styrke deres innovative evner, og et centralt element heri er et teknologisk servicenet bestående af formidlingsinstitutioner, der skal bidrage til at sprede anvendelsen af relativt ny, men veldokumenteret teknologisk knowhow i virksomhederne. Og med en sådan politik er det iøvrigt lige så vigtigt at kunne drage nytte af internationale forskningsresultater som at sætte specifikt på den danske forskning.

Forskeren mener, at der er der mere brug for en innovationsorienteret erhvervspolitik end en egentlig forskningspolitik:

"Alt i alt peger analyserne af innovationsprocesserne i industrien på, at en statslig innovationspolitik skal interessere sig mere for spørgsmålet om forhindringer eller incitamenter til formidling mellem forskning og industri. En innovationspolitik, der alene sætter på at styrke forskningsindsatsen i samfundet, vil være forfejlet", mener Jesper Lindgaard Christensen. ■

– ER UNIVERSITETETS BIDRAG

Samarbejdet mellem universitet og erhvervsliv består ikke i, at universiteterne skal være mere anvendelsesorienterede: "Universiteternes bidrag til erhvervslivet består først og fremmest i kandidaterne – og derfor er de nødt til lave grundforskning på højt niveau", siger Jens Frøslev Christensen.

Kandidaterne tager deres kendskab til forskningsresultaterne 'med sig' til virksomheden. Men selvom denne konkrete viden hurtigt forældes, så er deres generelle 'akademiske kompetence' et nyttigt element i virksomheden. Kandidaterne kan bidrage med et moment af 'eftertænkning' i forhold til erhvervslivet, der ellers er domineret af praktiske erfaringer og en meget handlingsorienteret tankegang. Dette 'refleksive moment' er vigtigt, fordi det kan være nødvendigt at 'stoppe op' og vurdere virksomhedens hidtidige praksis i et kritisk lys.

Erhvervsforskeren mener ikke, at kandidatuddannelsen generelt skal gøres mere anvendelsesorienteret. "Men måske kunne man i slutningen af kandidatuddannelsen indføre en slags praktik-element, hvor de prøver at arbejde sammen med andre

ikke-akademiske faggrupper." Således foreslår han, at man i kandidatuddannelsen også lærer 'evnen til at kommunikere på tværs'.

Universiteter skal grundforske

"Det danske system med det tekniske servicenet indebærer netop, at universiteterne ikke behøver bekymre sig om deres resultaters praktiske anvendelighed, men kan koncentrere sig om grundforskningen", forklarer Jens Frøslev Christensen. "Derimod er det GTS-institutternes opgave at fordøje grundforskningen og formidle resultaterne til erhvervslivet.

Man kunne måske godt forestille sig en tættere kontakt mellem universiteterne og de tekniske serviceinstitutter. F.eks. ved at en universitetsprofessor bliver udstationeret i en periode i et sådant institut – og dermed kan få erfaring med de praktiske aspekter af sin forskning. Men initiativet skal komme fra GTS-institutterne."

Han ser dog også nogle positive aspekter i den såkaldte kontraktforskning, en ordning der giver universiteter mulighed for at varetage bestemte forskningsopgaver mod beta-

ling: "Men det er vigtigt, at en sådan konsulentvirksomhed ikke kommer til at tage ressourcer fra grundforskningen. Universiteterne bør kun acceptere sådanne opgaver, hvis de kan understøtte den eksisterende forskning."

Nogle institutter kunne være mere anvendelsesorienterede

Jesper Lindgaard Christensen mener dog nok, at nogle universitetsinstitutter kunne prioritere den anvendelsesorienterede forskning højere. "Der har været en tendens til kun at fokusere på grundforskningen og de empiriske undersøgelser," siger han med en henvisning til den nylige evaluering af Aalborg Universitet. Han retter en forsigtig kritik mod de store universiteter for selv at forsømme anvendelsesorienteret forskning:

"Her i Aalborg har vi en tradition for samarbejde og en tættere kontakt til det lokale erhvervsliv ...", slutter han med henvisning til NOVI (Nordjyllands Videnpark, et netværk mellem institutter ved AaU og nordjyske elektronikvirksomheder). ■

klassikeren 1959:

C.P. Snows forelæsning ved Cambridge Universitet i 1959 er en af videnskabsfilosofiens mest omdebatterede tekster. Snow giver en indgående beskrivelse af den klassiske kløft mellem den naturvidenskabelige indstilling til teori og praksis på den ene side og den litterære / kunstneriske indstilling på den anden.

Nedenfor bringes uddrag af Snows beskrivelse af, hvordan konflikten mellem de to kulturer viser sig.

C.P. SNOW: DE TO KULTUR

Der findes de litterære intellektuelle på den ene side – og på den anden side de naturvidenskabelige, hvor fysikerne er de mest repræsentative. Mellem de to grupper er der en afrund af mangel på gensidig forståelse. De har et underligt forvrænget billede af hinanden. Deres indstilling er så forskellig, at de selv ikke på det følelsesmæssige plan har en nævneværdig fællesnævner ...

På begge sider er der argumenter, som ikke er fuldstændige grundløse, men som alle sammen er destruktive. Størstedelen er på grund af misfortolkninger, som er farlige. Jeg har lyst til at kommentere de to væsentligste misfortolkninger, en fra hvert område.

Først dette om **de naturvidenskabeliges optimisme**. Det er en anklage, som er fremsat så ofte, at den er blevet til en banalitet. Den er blevet fremsat af enkelte af de ivrigste ikke-videnskabelige hjerner af i dag, men den beror på, at man blander den individuelle erfaring sammen med den sociale erfaring, menneskets individuelle vilkår og dets sociale vilkår. De fleste naturvidenskabelige mennesker, som jeg har kendt godt, har følt – ligesom de ikke-videnskabelige mennesker, som jeg også kender godt – at den individuelle situation for hver enkelt af os er tragisk. Vi er alle alene: undertiden flygtet fra – ensomheden – gennem kærlighed eller hengivelse eller måske i skabende stunder. Men i disse livets triumfer er der lyspunkter, som vi lagrer i os, mens vejen ligger hen i mørke: hver eneste af os dør alene ...

På den anden side har denne ånd, pågående og positiv og indstillet på at slå et slag for alles ve og vel, fået de naturvidenskabelige til at se med foragt på den anden kulturs sociale synspunkter. Det er for nemt: nogle af disse synspunkter er forkastelige, men de repræsenterer bare en midlertidig fase og må ikke opfattes som repræsentative ...

Lad mig tilføje, at jeg har fået den del kritik siden, jeg er begyndt at tale om dem – de to kulturer, mener jeg. De fleste af mine bekendte blandt videnskabsfolk mener, at der er noget

om det, jeg siger og det samme gør også de fleste af de udøvende kunstner, jeg kender.

Men jeg er blevet modsagt af **ikke-naturvidenskabelige** med en udpræget jordnær indstilling. De mener, at det er en alt for stærk forenkling, og hvis man skal bruge sådanne begreber, må man i hvert fald opstille tre kulturer. De hævder, at selv om de ikke har en naturvidenskabelig baggrund, har de i stor udstrækning en naturvidenskabelig indstilling. De har ligeså lidt brug for vort århundredes litterære kultur som de naturvidenskabelige – ja måske endda mindre brug for den end dem, fordi de ved mere om den. Venner blandt amerikanske sociologer har sagt, at de energisk protesterer mod at blive sat i kulturel bås med folk, som de absolut ikke kan fordrage, og mod at blive regnet for at medvirke til at skabe et åndeligt klima, som ikke tillader sociale håb.

Jeg respekterer disse argumenter. Tallet 2 er et meget farligt tal, det er derfor dialektikken er en farlig proces. Forsøg på at dele noget i to betragtes med al mulig mistanke. Jeg har tænkt længe over, om jeg burde gå ind for en **finere inddeling**, men til syvende og sidst har jeg bestemt mig til ikke at gøre det. Jeg leder efter noget, som kunne være et lidt mere slående billede, men som alligevel ikke ville blive en indviklet kulturart, og til mine formål er de to kulturer både tilstrækkelige og omtrent rigtige. Skulle jeg trække finere grænser, ville det medføre flere mangler end fordele.

Ved den ene pol har vi **naturvidenskaben**, som virkelig er en kultur ikke kun i intellektuel, men også i antropologisk betydning. Det vil ikke sige, at den naturvidenskabelige kultur behøver at forstå hinanden fuldt ud. Ofte gør de det naturligvis slet ikke – biologer har som regel temmelig forkerte forestillinger om moderne fysik.

Men de har en fælles holdning, de har fælles målelementer og adfærdsmønstre, de angriber problemerne på samme måde og bygger på de samme antagelser. Det er forbavsende, hvor dybt dette stikker og hvilken

stor bredde det har. Det går på tværs af mange andre tankemønstre, for eksempel dem som skabes af religion eller politik eller samfundsklasse.

Statistisk antager jeg, at der er flere ikke troende blandt de naturvidenskabelige end blandt andre medlemmer af den intellektuelle verden, der er endda

nogle af dem, som er religiøse, og tallet på disse synes endog at være stignende blandt de unge. Statistisk er der også flere venstreorienterede blandt de naturvidenskabelige, selv om der på samme tid er mange af dem, der altid har kaldt sig konservative og der synes endda nu at være en større tendens blandt de unge.

Sammenlignet med resten af den intellektuelle verden kommer et langt større antal naturvidenskabelige her i landet, og sandsynligvis også i De Forenede Stater, fra fattige familier. Men over et stort tanke- og adfærdsområde har dette ingen særlig betydning. I sit arbejde og i meget af sit følelsesliv har de mere af naturvidenskabsmandens holdning end holdningen fra de ikke-naturvidenskabelige som de religiøst, politisk eller klasse-mæssigt hører sammen med. Skulle jeg vove at udtrykke mig kortfattet, ville jeg sige, at de har fremtiden i blodet ...

Ved den anden pol er den enkelte indstilling mere varieret. Det er indlysende, at man vil finde alle slags følelsesnuancer, når man bevæger sig gennem det intellektuelle samfund fra fysikerne til det **litterære intellektuelle**. Men jeg tror at den pol, hvor naturvidenskaben fremstår som noget fuldstændigt uforståeligt, øger sin indflydelse på hele den resterende del. Denne totale uforståelighed fylder i langt højere grad end vi er klar over – vi som lever midt inde i den – hele den **”traditionelle” kultur** med en aura af

videnskabelighed. Og denne aura er ofte – i langt højere grad end vi indrømmer – på nippet til at blive anti-videnskabelig.

Følelserne ved den ene pol bliver antifølelser ved den anden. Hvis de naturvidenskabelige har fremtiden i blodet, reagerer **den traditionelle kultur** med at ønske, at fremtiden ikke

Men naturvidenskaberne har en fælles holdning, de har fælles målelementer og adfærdsmønstre, de angriber problemerne på samme måde og bygger på de samme antagelser. Det er forbavsende, hvor dybt dette stikker og hvilken stor bredde det har. Det går på tværs af mange andre tankemønstre, for eksempel dem som skabes af religion eller politik eller samfundsklasse.

findes. Det er den traditionelle kultur, som behersker den vestlige verden – og det i en udstrækning som er mærkelig lidt påvirket af den naturvidenskabelige kulturs fremvækst.

Denne polarisering er ikke andet end et tab for os alle. For os alle som folk og for vort samfund. Den er på samme tid et tab på det praktiske, det intellektuelle og den skabende plan, og jeg gentager, at det er galt at tro at disse tre begreber kan adskilles skarpt fra hinanden. Men i øjeblikket vil jeg gerne koncentrere mig om det intellektuelle tab ...

Bøger betyder som sagt meget lidt for de naturvidenskabelige. Og de bøger, som er selve livet for de fleste litterære mennesker – romaner, historieværker, digtsamlinger, skuespil – betyder næsten ingenting. Det er ikke fordi de ikke er interesserede i det psykologiske, moralske eller sociale liv. De er utvivlsomt interesserede i det sociale liv, og det mere end de fleste af os. Når

det gælder moralen, er de i det store og hele den sundeste gruppe af intellektuelle, vi har. Der findes **en moralsk komponent i selve naturvidenskabens inderste væsen** og næsten alle de naturvidenskabelige udformer deres egne vurderinger af det moralske liv. De er ligeså interesseret i det psykologiske, som de fleste af os, selv om jeg forestiller mig, at denne interesse undertiden bliver sent udviklet.

Det er altså ikke sådan, at de mangler interessen. Det er snarere sådan, at de synes, at hele den traditionelle kulturs litteratur ikke angår disse interesse. Det tager de naturligvis katastrofalt fejl i og følgen er, at deres forestillingsevne og forståelse er mindre end den kunne være. De har gjort sig selv fattigere.

Men hvad med **den anden side, de litterære**? Der har de også gjort sig fattigere – og dette er måske alvorligere, fordi de gør en dyd ud af det. De kan fremdeles lide at lade som om den traditionelle kultur er hele "kulturen", som om naturens orden ikke eksisterede. Som om det videnskabelige billede af den fysiske verden ikke i sin intellektuelle dybde, sammensatte og klare udformning var det tænkende menneskets smukkeste og vidunderligste kollektive arbejde.

Et par gange er jeg blevet provokeret til at spørge gæsterne, hvor mange af dem, der kunne forklare termodinamikens anden hovedsætning. Reaktionen var kølig og afgjort negativ. Alligevel var spørgsmålet det naturvidenskabelige modstykke til: Har De læst noget af Shakespeare?

Alligevel har de færreste ikke-naturvidenskabelige noget som helst begreb om dette byggeværk. Selv om de gerne ville have det, kan de ikke opnå dette. Det er nærmest som om en hel gruppe er fuldstændig

uden musikalsk gehør for et vældigt register af intellektuel erfaring. Forskellen er bare at denne mangel på gehør ikke er medfødt, men tillært – eller rettere sagt en følge af mangel på oplæring.

Akkurat som mennesker som mangler gehør, ved de ikke, hvad de går glip af. De smiler overbærende, når de får at høre at videnskabsmænd aldrig har læst et eneste af den engelske litteraturs hovedværker. De affærdiger dem som uvidende specialister. Alligevel er deres egen uvidenhed og deres egen specialisering nøjagtig lige skræmmende.

Mange gange har jeg været i selskab med folk, som efter den traditionelle kulturs målestok regnes for at have en høj uddannelse, og som med stor applaus har givet udtryk for sin forfølelse over de naturvidenskabelige litterære uvidenhed.

Et par gange er jeg blevet provokeret til at spørge gæsterne, hvor mange af dem, der kunne forklare termodinamikens anden hovedsætning. Reaktionen var kølig og afgjort negativ. Alligevel var spørgsmålet det naturvidenskabelige modstykke til: Har De læst noget af Shakespeare?

Jeg tror nu, at hvis jeg havde stillet et endda klarere spørgsmål – som for eksempel: *hvad menes med masse eller acceleration*, hvilket er det naturvidenskabelige modstykke til: *Kan De læse?* – ville ikke mere end en af ti af disse højt uddannede mænd

have haft følelsen af, at jeg talte samme sprog som dem. Sådan rejses altså den moderne fysiks store byggeværk sig uden at flertallet af de dygtigste folk i den vestlige verden forstår mere af den end deres stenalderforfædre ville have gjort...

Det lader derfor ikke til at der findes noget sted, hvor de to kulturer mødes. Jeg vil ikke spille tiden med at sige, at det er synd. Det er langt værre end som så. Jeg skal snart komme til nogen praktiske konsekvenser. Men i selve kernen af vore tanker og vor skabende indsats kaster vi i ren forsømmelighed vrage på nogen af vore bedste muligheder.

Sammenstødet mellem to emner, to discipliner, to kulturer – to mælkeveje kunne vi også sige – burde give muligheder for en skabende virksomhed. I filosofiens (tænkningens) historie er det netop sådanne sammenslæt, som har ført til frembruddet af nye idéer. Mulighederne er der nu, men det er som om de befinder sig i et tomrum, fordi repræsentanterne for de to kulturer ikke kan tale med hinanden. Det er forunderligt, hvor uhyre lidt af det tyvende århundredes naturvidenskab, der er blevet assimileret af det tyvende århundredets kunst. Nu og da kunne en digter bevidst bruge videnskabelige udtryk – og bruge dem forkert. Der var en tid, da ordet "refraktion" stadig og på en forvirrende måde dukkede op i digte, og da ordet "polariseret lys" blev brugt, som om forfatterne troede, det var en særlig beundringsværdig form for lys.

Naturligvis er det ikke på den **måde naturvidenskab kan være til nytte for kunsten**. Den må assimileres sammen

med og som en integrerende del af hele vor mentale erfaring og bruges på en ligeså naturlig måde som alt det andet...

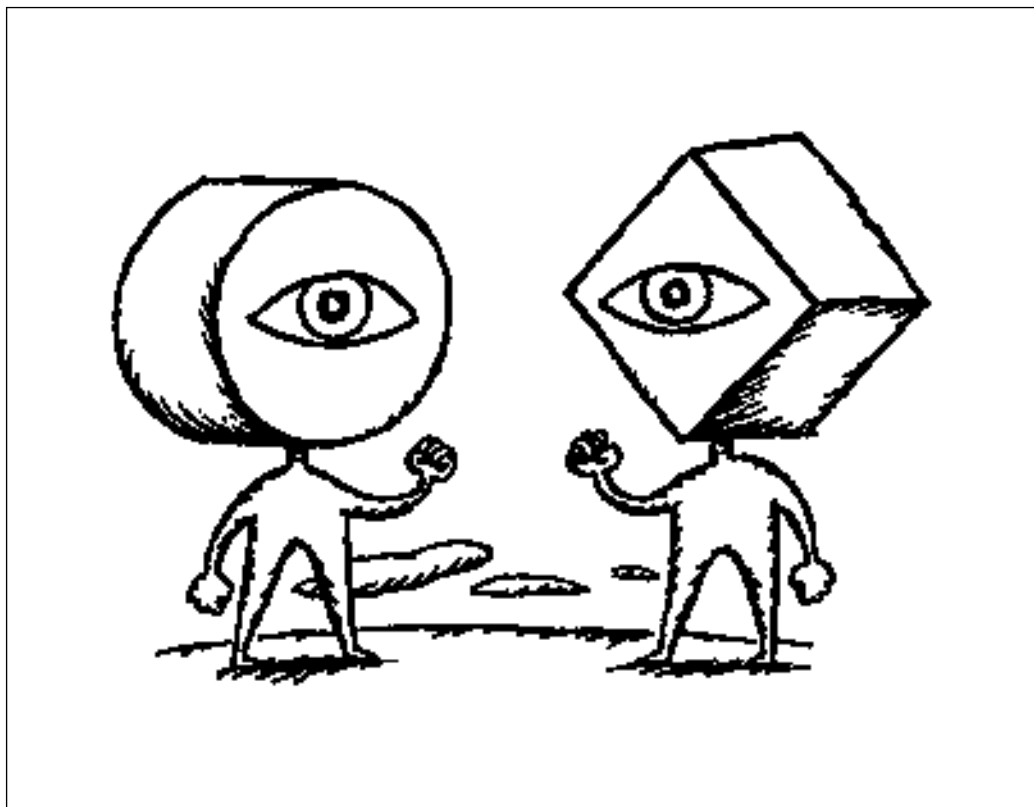
Kløften mellem de naturvidenskabelige og de ikke-naturvidenskabelige er i virkeligheden langt mere uoverstigelig blandt de unge end den var selv for 30 år siden. For 30 år siden havde de to kulturer for længst afsluttet at tale med hinanden, men de klarede i hvert fald at smile køligt til hinanden over kløften. Nu er høfligheden borte, og de skærer bare ansigter til hinanden.

Det er ikke kun, fordi de unge naturvidenskabelige nu føler, at de tilhører en kultur i fremgang, mens de andre er i tilbagegang. Det er også – for at sige det brutalt – fordi de unge naturvidenskabelige ved, at de med en midldegod eksamen vil få en udmærket **stilling**, mens deres samtidige med en tilsvarende eksamen i engelsk eller historie kan prise sig lykkelige om de får en gage på 60 pct. af de naturvidenskabeliges. Ingen ung og nogenlunde begavet naturvidenskabsmand får indtryk af, at han er uønsket eller at hans arbejde er latterligt ... og noget af misfornøjelsen ... er i virkeligheden misfornøjelsen med de underbetalte humanister. ■

C.P.Snow: "The two cultures and the scientific revolution" (Cambridge University Press 1959)

C.P.Snow: De to kulturer (Dansk udgave 1960, norsk udgave 1963)

C.P.Snow: "The two cultures" (Canto Press 1993, med introduktion, samt efterord af Snow (1963))

De egenskaberne som præmieres er forskellige fra fag til fag. De påskønnede egenskaber er ikke nødvendigvis de samme som dem, man foregiver at tilegne sig. Det er heller ikke altid træk, som udøverne selv er fuldt bevidste om...

Af Lena & Tomas Gerholm

Hver disciplin kræver særlige egenskaber af sine udøvere. Den gode psykolog bliver ikke nødvendigvis en god litterat. Visse gode egenskaber – intelligens, effektivitet, situationsfornemmelse – er naturligvis ønskværdig indenfor enhvert fag, akademisk eller ikke. Men den videnskabelige praksis inden for visse discipliner nøjes ikke altid hermed, men kræver en eller anden specialbegavelse. De, som har været længe i gam'et ved almindeligvis hvad der fordres og leder efter denne hos potentielle kandidater til forskeruddannelsen. Derimod efterlyser man ikke: *"Doktorander i litteraturvidenskab søges! Kandidater uden sensibilitet behøver ikke søge!"* Sådan står der sjældent eller aldrig.

At det forholder sig sådan er en "tavs viden" som den, der er på vej mod forskeruddannelsen burde besidde. Måske er det sådanne egenskaber, som han eller hun ved findes i bagagen. Så er det en egenskab, som styrker selvsikkerheden. Måske er det sådanne egenskaber, som personen tror at kunne simulere tilstrækkeligt godt, for i det mindste at komme ind i en stilling ...

De påskønnede egenskaber er ikke nødvendigvis de samme som dem, man foregiver at erhverve sig gennem langvarig praksis. Det er heller ikke altid træk, som udøverne selv er fuldt bevidste om. Sandsynligvis er det den udenforstående betragter, som forbavses over dem. Den tilfældige besøgende ville fx blive slået af erhvervsøkonomernes næsten almene kendetegn af sociale behændighed – evnen til at omgås folk – og så er dette ikke nødvendigvis resultat af en succesrig rekrutteringspolitik, hvor denne egenskab prioriteres. Sandsynligvis handler det mere om erhvervsøkonomernes arbejdsfelt. De studerer virksomheder, hvor social smidighed præmieres, de har selv serviceopgaver, de bedriver konsultation og de påvirkes af de "bløde" management-ideer.

De egenskaber som discipliner virkelig kræver af sine udøvere og som forskervejlederne stadigt spejder efter blandt nye studenter er af en anden slags. Vi skal prøve at indkredse nogle af disse senere egenskaber:

Karakteristikker af discipliners ulige kompetencer og egen-

skaber er ikke naturligvis ikke repræsentative for hele fagområdet, men rummer forskellige specialiseringer, der kræver hver sine talenter.

Erhvervsøkonomi er fx stærkt ekspanderende og de præmierede egenskaber har skiftet gennem årene. I 1960' og 70'erne havde faget en matematisk vinkling: Problemer kunne løses ved hjælp af operationsanalyse og større datakapacitet, for at sige det i overskrifter. Dette krævede naturligvis en vis matematisk færdighed ...

Matematiske indsigter er ikke længere lige så nødvendige. Evnen til at sætte sig ind i og anvende andre samfundsvidenskabelers synsvinkel og redskaber kan være vigtigere. Mange af forskerne følger denne interesseforydning, men det er ikke et spørgsmål om en total omgruppering af disciplinen. Nogle fortsætter inden for deres specialisering og resultatet bliver en stigende differentiering af feltet.

Der findes imidlertid træk som er fælles. Erhvervsøkonomi som helhed tenderer mod at præmiere en socialt speciel dok-

torandtype, nemlig "team-personligheden", som udmærkes ved sin evner til at indordne sig i en større helhed. Selv om der ikke findes mange store forskningsprojekter med flere deltagere, så er hele forskeruddannelsen alligevel opbygget omkring undervisningsformer, hvor evner til at være loyalt og konstruktivt gruppe medlem er vigtig. Kontrasten er stor til sådanne individualistiske discipliner som filosofi og litteraturvidenskab. **Antropologi og etnologi** udviser derimod lignende træk, idet det begge – i varierende grad – bedriver forskning med deres egne personligheder som det vigtigste instrument. Her gælder det også om at indpasse sig, om ikke i forskergruppen, så dog i den gruppe som er studieobjektet.

Den disciplin, som kræver størst holdånd er imidlertid **psykologien**. **Psykologisk forskning** bedrives nemlig særligt ofte i grupper. De forskerstuderende ... overlades ikke så stor selvstændighed. Alt for meget står på spil for faget. Deres ideer skal passe ind i alle-

rede eksisterende forskningsprojekter eller programområder, som sætter nogle ydre grænser for de studerendes egne ideer...

Desuden har de en høj grad af ekstern finansiering. Det indebærer, at en hel del af forskningsproblemerne formuleres af ikke-videnskabelige interessenter. Psykologiens interne kritikere hævder, at det medfører, at traditionelle forskeregenskaber som nysgerrighed og originalitet bliver en undtagelse. I stedet præmieres egenskaber som effektivitet og evne til afgrænsning. Det er først og fremmest "hurtige rapporter", som kræves. Disse forventninger til anvendelige resultater, som ligger på klokkeslet – og ikke en uge eller en måned senere – anses for at udvælge dem, som har en praktisk og målrettet holdning snarere end dem med associale og reflektive anlæg. Studerende med en stort "kulturelt kapital" i form af stor fortrolighed med aktuelle filosofiske og samfundsvidenskabelige problemer har i det tilfælde ingen klare trumfer på hånden.

Ovenstående kan måske give indtryk af, at den psykologiske

STUDIE I FAGENES "TAVSE KRAV"

Forskellige fag lever også i forskellige verdener. Deres disciplinære tankegange giver dem specielle kategorier som former deres opfattelse af verden og former deres "livsverden", dvs. den virkelighed som vi lever mit i og som vi uden et øjeblik tvivl tager for givet. Men der findes også andre iagttagelser af, at disciplinernes beboere lever i adskilte verdener. Det er nemlig ikke bare de disciplinære verdensbilleder, som skiller sig ud. Hver disciplin er også et videnskabssamfund en miniature med en social organisation, som kan adskille sig radikalt fra det fag, som lever på den næste etage.

De svenske etnologer Lena og Tomas Gerholm gennemførte i 1986 et feltarbejde på 9 måneder, hvor de undersøgte seks forskellige discipliner på Stockholms Universitet. Gennem en granskning af, hvordan forskeruddannelsen former sig på de seks fag, søgte

de at opspore særlige kulturtræk på fagene: **Etnologi, filosofi, erhvervsøkonomi, litteraturvidenskab, psykologi, socialantropologi**. Man fulgte institut-miljøerne som en givet verden, som de forskerstuderende socialiseres i. Når man netop valgte de forskerstuderende skyldtes det bl.a., at de kommer ind med uhildede øjne, ikke tager alt for selvfølgeligt og derfor er gode iagttagere – samtidig med, at de er med til at påvirke studie-miljøet. For at kortlægge de kulturelle mønstre og den "tavs viden", som de forskerstuderende mødes med, observerede etnologer kurser og seminarer, møder, vejledning m.m. Her lyttede man til måder at fremstille emner på, kritikformer, samarbejde og konkurrence. Man oplevede forskellig stil, typer og roller.

For at undersøge den "informelle viden" som særligt kendetegnede de enkelte fag stu-

derede antropologerne de skriftlige former, som fagene benytter sig af, for at se på, hvilke tegn der giver en faglig tekst autoritet. Endelig gennemførte man interviews. Resultatet af feltarbejdet blev en rapport om de enkelte fags historie og forskningsprofil. Mere spændende er fortolkningen af deres selvforståelse, deres faglige hverdag og deres fritidssysler, af de egenskaber som præmieres, af de læse og skrive-kunster som kendetegner området m.m. På denne side bringes uddrag af det kapitel, som handler om de egenskaber, som hver disciplin præmierer. Og selv om der mangler en naturvidenskabelig disciplin blandt de undersøgte, kan alle fag fremtelligt genkende sig i noget af fremstillingen.

jø

Lena & Tomas Gerholm:
Doktorshatten
(Carlssons 1992)

institution alene er hjemsted for selvstændige og idefattige forskerstudierende, hvis forskning består i at adlyde ordrer. Det bilde må imidlertid returneres. Der findes områder, hvor evnen til at tage selvstændigt initiativ udenfor de skitserede grænser er helt afgørende ...

Indenfor de givne rammer efterspørges nysgerrighed, associationsevne og originalitet i præcis lige så stor udstrækning som i andre discipliner.

Psykologiens heterogene karakter og mangfoldighed medfører, at der er mange forskellige egenskaber, som kan præmieres ved antagelse af doktorander. Det kan være evnen til at lokalisere et problem, at håndtere et stort teoretisk materiale eller at føre logiske resonnement'er. Det kan være egenskaber som receptivitet og iderigdom. Tegn på arbejdskapacitet, motivation og stædighed har også vist sig vigtige. ...

Det er også forskelligt mellem disciplinerne, hvor hurtigt og let det går at konstatere, om en person har de talenter, som kræves. Matematisk begavelse forekommer at være ganske entydig og let at konstatere.

Det tager derimod længere tid at manifestere filosofisk begavelse, bl.a. fordi der fordres meget ihærdigt arbejde inden man er kommet så langt, at man virkelig kan sætte sine evner til originaltænkning på prøve.

En af egenskaberne i filosofi er nøjagtighed. Men det er ikke den samme nøjeregnethed som fordres af en historiker, som samler data i et arkiv. Filosofer arbejder jo ikke med et empirisk materiale men med ideer og argumentation for og imod dem. Derfor kræves akkuratesse i analysen af begreber, en præcis af-

vejning af deres indhold. Det filosofiske arbejde kræver også et talent for at se, hvordan forskellige teoretiske standpunkter danner større systemer, dvs. evne til at se de afledte konsekvenser af en bestemt indstilling. Desuden betones en sans for interessante problemer og en ikke mindre væsentlig evne til at afholde sig fra at konstruere skinproblemer.

Men det filosofiske talent er svært at indkredse. Filosofien er den eneste af vores discipliner, hvor man taler om "vidunderbørn" på samme måde som i matematik, musik og skak. Her kræves en meget usædvanlig tanke-skarphed.

I teorien er der intet som hindrer at tankearbejdet foregår i individet. I praksis er det dog sådan, at diskussionen med andre er en næsten uundgåelig del af det filosofiske arbejde. Man skal kunne give klare og saglige argumenter for sit standpunkt – og det er måske endnu vigtigere at kunne lytte på modargumenter og retfærdiggøre dem, og fremlægge dem på overbevisende måde. Den hensynsfulde argumenterede diskussion indtager den samme centrale stilling i filosofien som laboratoriearbejdet i psykologien og feltarbejdet i antropologien. Her spiller personligheden en vigtig rolle. ... At optræde roligt og behersket, når man giver og tager imod kritik er et tegn på, at man er filosof som er interesseret i sagen, ikke i debat-partneren.

Det ligger i den filosofiske virksomheds natur, at man selv må kunne identificere et problem, som er filosofisk interessant. Det er en evne, som man ikke bare kan lære sig. Men egenskaben har også en anden baggrund: Et forskningsemne må være selvvalgt, fordi det skal være så engagerende som mu-

ligt. Det antages nemlig, at ingen kan overleve en forskeruddannelse i filosofi, hvis ikke han eller hun er besat af emnet for afhandlingen ...

Den nyere **etnologi** er evnen til at opdage og tolke langt vigtigere end at tilegne sig klassisk dannelse i faget. Hvordan skal man beskrive denne "kulturanalytiske færdighed" nærmere?. Den indebærer en evne til at opdage betydningsfulde detaljer og se dem som dele af en større sammenhæng og den sammenfattes almindeligvis under begrebet "at have **etnografisk blik**".

Denne store forbavselse over virkelighedens mest trivielle detaljer er noget, som forener næsten alle etnologer. At være opmærksomme på netop det, som alle andre går forbi. ... Et eksempel på en sådan detail-interesse er studiet i militære uniformsdetaljer (Hellsprong 1987), hvor formålet ikke bare er at udvide emnekredse, men at vise hvordan større idehistoriske sammenhænge om samfundsmæssige forandringer afspejles i knapper og reverser.

Denne etnologiske kunst af aflure det trivielle værdifuld information – at gøre noget stort af det lille – er noget som forskere i andre discipliner, fx historie, ofte finder fascinerede. Denne sans for bagatellernes dramatik kan også komme til udtryk udenfor videnskabens domæner, fx i måden at se på kunst og film samt i måden at læse litteratur. Hvor andre måske fæstner sig ved helhedsindtrykket, ved perspektivet, ved penselføringen, så hefter etnologen sig ved hestenes seletøj ...

Indenfor **litteraturvidenskab** synes "**litterær sensibilitet**" at være et nøglebegreb af samme betydning som etnologernes følelse for detaljerne. Det er et begreb som har overlevet interne forandringer i disciplinen.

At forene videnskabelig skarp-sindighed med litterær sensibilitet er noget højst ønskværdigt, hvilket fremgår af mange sagkyndiges udtalelser. I de tilfælde hvor egenskaben savnes, kan analysen fremstå som lidt "firkantet" eller "ufølsom". Det er som om forskeren har kørt forfatteren over!

Traditionelt har sensibiliteten været synonym med psykologisk sensibilitet. Det har drejet sig om, hvad en forfatter kan have ment og villet opnå med sit værk. Forskeren har forsøgt at forstå dette gennem at trænge ind i dikterens personlighed. I det nuværende post-moderne

ideklima kritiseres alle forsøg på at komme ind i forfatterens hovede og forstå dennes intentioner. Begrebet "litterær sensibilitet" har dog overlevet, selv om det hos post-strukturalister snarere retter sig mod en sensibilitet over for selve teksten.

Her findes en lighed med folkloristernes evne til at genkende formen. Denne lydørhed for det formelle kan være en formåen til at høre, hvordan en tekst låner af andre tekster i det ekotempel som litteraturen er.

Læsningen af et fuldløst værk er en stereofonisk oplevelse. For at forstå tekstens unikke sammensætning kræves der dannelse og den brede belæsthed, som gør at forskere kan høre hvordan tekster af Eliot eller Ekeløf låner af Virgil og Dante. ...

Nutidens litteratur har ikke samme individual-psykologiske interesse som tidligere. Den psykologiske vinkel findes tilbage, men nu er det teksten og den mulighed for at afsløre det ubevidste bag det generelle som står i focus for opmærksomheden. ...

Den litterære tekst har samme centrale stilling i litteraturvidenskabens som individet i psykologien. Inden for begge emner er det sandelig muligt at afvige en smule fra disse centre – og man kan faktisk overleve som litterat selv om man savner den litterære sensibilitet. Man kan rette sig mod den del af litteraturforskningen som handler om idehistorie eller sociologi, hvor nøjagtighed i faktainsamling, systematik og overblik betyder mere end fingerspidsfølelse i teksten. Derimod er det ikke sandsynligt, at man med en sådan tilgang indtager en central position på faget.

Hver disciplin har således sine mere eller mindre tilladte forestillinger om, hvad der kræves for at være kompetent. Men disse egenskaber har en meget almen karakter. Med få undtagelser – matematisk begavelse og talent for det logiske resonnement – er de næppe muligt at fastslå objektivt. Det kan forekomme vanskeligt at gøre disse præmierede egenskaber til mere end en del af disciplinernes mere vildtvoksnede folkløse. Alligevel er de en social realitet og en faktor, som man regner med i den interne diskussion. Det kan være det samme at have en sikrere eller svagere for-nemmelse for emnets identitet.

De tåler knap at ses på print, men informelt anvendes de til – efterfølgende – at forklare den enes fremgang og den andens fejlen. ■

DET VIDENSKABELIGE LANDSKABS MYTOLOGI

I en situation med skarp konkurrence, snæver fagspecialisering, evalueringer og fakultetsbudgetter er det måske ikke så svært, hvis de enkelte hovedområders forestillinger om hinanden bliver til fjendebilleder. Men forskellene mellem naturvidenskab og humanioras paradigmer er i virkeligheden mindre væsentlig. Forskelle går snarere på tværs af udøvere inden for en og samme disciplin, konstaterer videnskabsteoretikeren
CLAUS EMMECHE

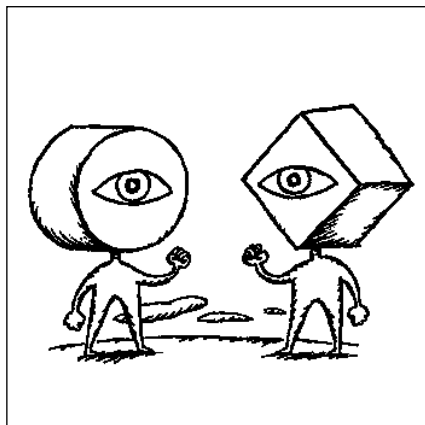
“De to kulturer” er ikke blot en intellektuel kliche med rødder, der strækker sig længere tilbage end Snows berømte essay fra 1959. Det omhandler de forståelsesvanskeligheder, der afsløres i konfrontationen mellem udøvere af naturvidenskaberne og de humanistiske fag, der kun sjældent opfattes som “science” i den angelsaksiske verden. De svælg, som deler videnskaberne, kan ikke lignedes ved en kløft mellem to bjerge. På de godt 40 år siden Snow skrev sit essay er videnskabernes antal vokset. Deres indbyrdes forhold aftegner i dag et billede af et kuperet landskab af mange bakker og store bjerge, forbundet af veje, floder og broer, men også adskilt af de grænser, som svarer til de institutionelle og metodiske hegn omkring hvert fags territorium.

Vel kan man finde fakultære bjerge, men deres antal er større end to, og det rum, de befinder sig i, kræver flere dimensioner end bare tre, hvis de tværvidenskabelige forskningsfelter skal placeres bare nogenlunde fornuftigt i en sådan videnskabernes topologi – tænk blot på fag som geografi, humanbiologi, socialpsykologi, pædagogik, lingvistik, matematik m.v. Er det indlysende at matematik er en naturvidenskab, når den ikke beskriver den materielle natur? Er det klart at filosofi er en del af humaniora og ikke en samfundsvidenskab? Bør medicin ikke høre under humaniora, eller er det blot en anvendt sektor af biologien?

Allerede her synes selve tanken – om et velordnet videnskabeligt landskab med **tre tinder, naturvidenskab, humaniora og samfundsvidenskab** – at bryde sammen som den illusion, den er, selvom metavidenskab (“videnskabens om videnskab”) dog har forsøgt og stadig til en vis grad forsøger at holde den i live – al snak om den postmoderne tilstand til trods. Men videnskabsfilosoffernes forsøg på at ordne og kategorisere de enkelte videnskaber i et samlet rationelt system (fx hos Comte og Peirce) er for længst opgivet. Universitetet er multikulturelt.

Hvad holder dette multiversum sammen? Kan man så ikke lige så godt tage konsekvensen, som forskningens realpolitikere

allerede har gjort det, og droppe idealet om et samlet *universitas*, der yder plads til at søge erkendelsens enhed; et sted hvor den encyklopædiske fornuft kan udfoldes, og hvor specialiseringen ikke får “erkendelsens hele cirkel” (encyklopædia)

til at bryde i småstykker? Bør vi nøjes med den lakoniske definition af et universitet som en forskningsinstitution, der meddeler undervisning og dækker et meget stort antal fagområder?

Enheden i videnskaben?

Selve *Tanken om enhed i videnskaberne* (en god antologi, red. Fink / Hastrup, 1990) synes ikke at ville dø. Illusionen om videnskaben som et landskab med en særlig naturgivet topologi (for eksempel begrundet i en antropologi om menneskets kapaciteter, eller i en lære om virkelighedens niveauer), er sejlivet, og kan formuleres kort og ideologisk både ved det der skiller og det der samler:

På den ene side er der **unikke træk, der adskiller videnskab** fra enhver anden kulturel virksomhed (her følger så ofte remser fra basal metode-lære og elementer af den videnskabsteoretiske katekismus om testbarhed, falsificerbarhed, systematicitet, objektivitet, intersubjektivitet, osv.) – dvs. det videnskabelige projekt gøres her til et heroisk gesamt Kunstværk. Ligesom de forskellige kunstarter søger forskellige udtryk for det skønne, søger videnskaberne erkendelse om forskellige dele af det sande, eller om man vil: om den sande væren, hvad en-

ten den så opfattes naturvidenskabeligt som fakticitet, humanistisk som historicitet, samfundsvidenskabeligt som normativitet, eller teologisk som autenticitet.

På den anden side kan man pege på de enkelte typer forskning, ofte svarende til fakultetsgrænserne, som hver har deres bevaringsværdige og måske mere eller mindre truede særpræg. Fra de videnskabsteoretiske kilder følger så historierne om kausale vs. funktionelle vs. intentionelle forklaringer, ideografiske og nomotetiske videnskaber; den “tekniske”, den “forstående” og den “kritiske” erkendelsesinteresse, osv.

Ligesom med de andre af vores kæreste hverdagsideologier er **den almindelige opfattelse af forskningens enhed og flerhed** ikke uden væsentlige elementer af sandhed. At mytologien lever i bedste velgående, skyldes vel kun i ringe grad universitetssystemets egen eksplicite videregivelse af den i form af elementære kurser i videnskabsteori og metode, hvor den jo i heldigste fald risikerer at blive kritisk behandlet. Det har andre årsager.

Først og fremmest findes ingen universel sand eller fuldstændig teori om forskningen selv, og derfor er vi som underviserere og forskere overladt til vores egne sunde og ideologiske fornuft, erfaringer, værdier og mere eller mindre ufuldstændige teori-brokker.

Kuhns paradigmeteori fortjener ikke mindst at blive husket som et godt bud på en makroteori, ikke om videnskabens udvikling som sådan, men om **fysikkens**. Det er faktisk tvivlsomt om den kan overføres på de øvrige naturvidenskaber. I biologien synes “paradigmerne” at være mere fleksible og udvikle sig ved evolution (!), snarere end revolutionære brud. Kuhn blev iøvrigt selv mere evolutionistisk orienteret med alderen. Ligeledes er det tvivlsomt om Kuhns model i streng forstand er velegnet til beskrive fysikkens faktiske historiske udvik-

ling. Det skal her være usagt om modificerede udgaver af Kuhns teori med fordel vil kunne beskrive humanvidenskabernes udvikling – hvor der til et “paradigme” så ikke nødvendigvis kræves matematiske generalisationer, og hvor der **på samme felt kan være flere paradigmer** i venlig konkurrence over lange perioder – eller om helt nye modeller må indføres. Vi har brug for makroteorier, og alt for få tør binde an med dem. Idag vil man hellere lave mikrohistoriske studier. Men stereotyperne af de enkelte videnskaber lever også videre på grund af mere politisk og historisk bestemte forhold.

Fjendebilleder eller karaktermasker

Relationen mellem de enkelte hovedområder og deres ligheder og særtræk er ikke blot en sag for videnskabsteorien, men gøres bestandig aktuel af den situation, hele den vestlige verdens forskning står i. Forskningen vokser ikke længere ekspontientielt, de enkelte videnskaber lever ikke med hinanden i et enhedsligt universum af fredelig sameksistens, men er i bestandig krig og konkurrence på ressourcer. (Se bare debatten om fyrringer på det naturvidenskabelige fakultet, hvor det ikke er let at se nogen påtage sig et overordnet planlægningsansvar, som måtte tilstræbe en harmonisk udvikling af de enkelte hovedområder. Man lader de blinde Haarderske mekanismer i form af taksameterbevillinger efter studentertal råde, som svar på tidsåndens mantra, der uophørligt hvisker “ingen plan over markedets!”) I en situation med skarp konkurrence, snæver fagspecialisering, trimning af studietiderne, og evalueringsbegrundede nedskæringer (døden skal jo have en undskyldning), er det måske ikke så svært, hvis de interne billeder, de enkelte hovedområders deltagere kan have af hinanden, forfalder til fjendebilleder.

Dertil kommer **forsøgene på at organisere og styre forskningen** fra instanser uden for forskerverdenen selv; især igennem det korporative forskningspolitiske systems tildeling af eksterne bevillinger. Det kunne være interessant at undersøge de opfattelser af forskellige former for forskning, som de forskningspolitiske agenter bærer rundt på, men sådanne videnskabssociologiske undersøgelser må endnu vente på at blive realiseret. Og toppen af dansk forskningspolitik er ofte umådelig beskedne med hensyn til at udtale visioner om hvad

forskningen er, kan, og bør være. Derfor var der befriende at læse **Johan Fjord Jensens** "Babel og Tomrum. De systemiske videnskaber og humaniora" (som udkom ved årets begyndelse). Bogen skabte da også en vis opmærksomhed om sit angreb på de katastrofale tendenser i retning af detailplanlægning og stram styring af den humanistiske forskning.

Men også Fjord forfalder til at kolportere et noget forenklet billede af de "systemiske" videnskaber (dem alle undtagen humaniora) hvor naturvidenskabelige "opdagelser" tåler uhæmmet systemisering.

Men man skal ikke tro naturvidenskaberne lever godt med en uhæmmet systemisering, og kun humaniora svækkes, som Mogens Niss gjorde opmærksom på her i bladet (nr.92).

De **forsimplede karaktermasker** af hovedområdernes agenter er måske på vej til at blive blødt op. Heldigvis er mange studerende idag flerfaglige, og søger, i det omfang studiestrukturen tillader, at læse et humanistisk hovedfag og et naturvidenskabeligt sidefag eller omvendt. For fagene selv er effekten dels, at de tofagsstuderende giver et mere nuanceret og modent modspil i den forskningsbaserede undervisning. Dels kan en mindre, men langsigtet effekt være, at flere kommende forskere må forventes at være oplært i mere end et paradigme og have kendskab til mere en form for videnskab. Alt andet lige skulle det gøre det lettere at bane nye veje, indgå teams og utraditionelle forskningsrelationer. Om ikke andet kan en bredere faglig og mental horisont næppe skade. Det er ikke blot et spørgsmål om de professionelle uddannelse, men om dannelse af de personer, der skal tegne fremtiden.

Sammenhæng mellem fagtype og personlighed?

Det leder til spørgsmålet om sammenhængen mellem forskningsmæssig stil og personlighed, eller værk og liv. Her bør simpel typologisering undgås, men husker vi, at der er et tale om idealtyper, kan spørgsmålet godt stilles. Vælger personligheden den forskning, der passer til vedkommende, eller er det uddannelsessystemet og den 20 år lange socialisering igennem en af dets ruter, der skaber personligheden?

Man kan hævde, at personligheden til dels selv er et produkt af personens uddannelsesforløb: En tidlig dansk pendent til Lena og Tomas **Gerholms Doktorskatten** er **Bo Jacobsens** stadigt

aktuelle uddannelsessociologiske analyse fra 1981, "De højere uddannelser mellem teknologi og humanisme", der indeholder en spændende sammenlignende analyse af dansk- og medicinstudiet som uddannelses- og socialiseringsproces. Her vises det klart på hvilken måde studiets indhold, opbygning, pensumkrav, arbejdsformer m.v. **præger de studerendes (og dermed også de kommende forskeres) opfattelser**, ikke blot opfattelser af paradigmet, men også af videnskabelighedens elementer, værdien af at kunne skelne sandt og falsk, af at kunne se en sag fra flere sider, osv.

På den anden side, og sagt uden at ville fornærme nogen, er det da muligt, at for eksempel den rent tekniske kortlægning af det humane genom på kromosom nummer XII, som ikke umiddelbart lægger op til de dybeste spørgsmål eller større synteser, passer bedre til det omhyggelige og lidt pedantiske gemt (med al respekt for velanbragt pedanteri), og at det generelt er sådan, at bestemte temperamenter tiltrækkes af en bestemt slags forskning. Ved nogle ph.d.-projekter synes selve opgaven at kunne skitseres temmelig nøjagtigt på forhånd – bestem sekvensen af et gen, oprens og karakteriser det protein. Nu ved de involverede naturligvis godt, at det ikke i sig selv gør nogen til stor molekylærbiolog blot at kunne sit tekniske kram (selvom det er essentielt), og der indgår også andre elementer i de bioteknologisk orienterede ph.d.-uddannelser, men adskillige forskere beklager tendenser til rutinegørelse af forskeruddannelsen. Dette gælder på mange fag. Er der plads til at tackle de mere overordnede problemer, genemtænke hidtidige løsninger kritisk og komme med nye? Og hvis ikke, vil det betyde at fx kommende biologer vil bekræfte de værste fordomme om naturvidenskabelige nørder med tekniske skyklapper?

Jeg fik iøvrigt af en molekylærbiolog en rammende, og også ganske almen karakteristik af nogle vigtige menneskelige egenskaber, som kræves for blive forsker: **Kreativitet, samarbejdsevne og stædighed!** Samarbejdsevne er jo ikke blot væsentlig i de eksperimentelt orienterede fag. Måske er kombinationen af kreativitet og stædighed – og lokale forekomster af samarbejde – det, der i dag kendetegner al universitetsforskning!

Sammenhængen mellem fagtype og personlighed er i al fald interessant, men ikke særlig godt belyst i litteraturen. Flere **bio-**

grafiske studier af kendte videnskabsudøvere giver et vist belæg for at der – selv indenfor de "hårde" naturvidenskabelige fag – kan være en sådan sammenhæng. Og det drejer sig snarere om en sammenhæng mellem personen og selve måden man forsker, tænker og i det hele taget forholder sig på, end om faget som helhed. Hvert fag har sine strammere og slappere, sine formalister og pragmatikere, ja, selv sine fantaster og kynikere. Jeg er dog så positivt indstillet at jeg tror, at disse psykologiske forskelle spiller størst rolle i de humanistiske fag, og noget mindre rolle i et fag som matematik – men lur mig, om ikke matematikere kan give eksempler på det modsatte! Det er velkendt, at matematikere tænker på meget forskellige måder; for nogle er den rumlige intuition eller forestillingsevne helt central, mens for andre er den sekundær i forhold til logisk ræsonnement og formelt bevis.

Hvis personlighed og værk hænger lige så intimt sammen som videnskabstype og forskningsideal, så bliver forsøgene på at finde typiske træk ved fx humanioras og naturvidenskabsparadigmer mindre væsentlig; **forskelle vil snarere gå på tværs af udøvere indenfor een og samme disciplin.** De særtræk, der skulle kendetegne tænkning i "kontrollerbare logisk konsistente forklaringer" henholdsvis "helhedsmæssige forståelser" vil ikke skille naturvidenskab og humaniora, men forskellige hjørner af de enkelte fag i begge hovedområder.

Forstået sådan, vil vi indenfor mikrobiologi – eller mikrosociologi – finde både de, der er empirisk orienterede og de, der søger mod principielle teoretiske problemer. Og både de, der er drevet af ønsket om dyb erkendelse, og de, som forsker for at besvare konkrete spørgsmål. Både de, som søger strukturelle helheder og de, som arbejder rent analytisk; man kunne blive ved med at hive den slags modstillinger frem, som selv er delvis metafysiske, delvis skyldes forskel i metafysisk præference.

Det er ikke et akut problem for geoinformatik eller rets sociologi om videnskabelige begreber må opfattes realistisk (svarende til størrelser og relationer i den virkelige verden), instrumentalistisk (som brugbare værktøjer til at sammenfatte erfaringer på og evt. forudsige), eller konstruktivistisk (som videnskabelige frembringelser baseret på andre sociale frembringelser). En sådan videnskabsfilosofisk strid må løses ved at undersøge de begrebslige forudsætninger og forestillinger,

der ligger bag tre så forskellige intuitioner om hvad videnskabelig erkendelse er.

Sandhedskravet: Godt eller korrekt

Noget af det fine ved videnskab – uanset hvilken – er, at metafysisk uenige folk faktisk kan samarbejde indenfor et paradigme og udføre og være enige om den samme normalvidenskab. Dette betyder ikke, at paradigmet ikke selv kan have bestemte metafysiske forudsætninger (evt. uafklarede sådanne), men de artikuleres kun implicit igennem den forskningspraksis, der er knyttet til anvendelsen af dets teoretiske kerne og de eksemplarer, der udpeger "gode svar" på "relevante spørgsmål" og skelner "korrekt" fra "forkert" sprogbrug.

Forskerens private metafysik kan, så længe normalvidenskabens glider som smurt, forblive netop privat. Der er relativ autonomi mellem det filosofiske og det normalvidenskabelige. Det videnskabelige arbejdes etik kræver, at **personlige standpunkter kan skelnes fra paradigmet konsensus**, men de kan stadig være motiverende drivkraft.

Hvis videnskaben er multikulturel i postmoderne forstand, vil traditionalister finde sandhedskravet truet af opløsning i de mange paradigmers relativisme. Spis brød til! For alligevel kan sanddruhed fortsat være kodeord for en sammenhængende etik for det videnskabelige arbejde – det måske vigtigste bud på enheden i videnskaben i dag. En sådan samlet etik strider ikke mod mangfoldighedens faktum og nødvendighed. Den gør heller ikke filosofien arbejdsløs. Kun som metafysik i traditionel forstand, som et højt hævet "God's Eye View" på de enkelte videnskaber, er den forsvundet og erstattet af mere konkrete videnskabsstudier.

Udfordringen til filosofien er at fastholde helhedsforordningen på nye præmisser – både i forskning og undervisning – og ikke blot fungere som et mini-fakultet af adskilte fagvidenskaber, der hver stræber sig efter, som videnskaberne, at finde teorien – om sproglig mening, om etisk konsekvens, om sjæl og legeme. Filosofiens livtag med en fragmenteret videnskab må ikke selv at ende med blot endnu et fagspeciale.

Claus Emmeche er lic.scient. i biologi, og koordinator for Center for Naturfilosofi og Videnskabsstudier ved Niels Bohr Institutet, København Universitet.

DANMARKS LÆRERHØJSKOLE – OM FORSKNING OG AFSKEDIGELSER

sidste nummer af Universitetslæreren omtales den ulykkelige sag på Danmarks Lærerhøjskole (DLH), hvor rektor Tom Ploug Olsen har presset 3 fysikere til "frivillig aftræden". Pressionen er sket med udgangspunkt i en (fortrolig) evalueringsrapport, men efter at have læst artiklen i UNIVERSITETSLÆREREN samt diverse avisartikler (først og fremmest i Berlingske Tidende) er det vel ingen hemmelighed, at rektors påskud var "manglende forskning".

Styregruppens formand, Jens Peter Jacobsen, citeres for, at det anvendte forskningskriterium var, "at man regelmæssigt skulle have offentliggjort bøger eller artikler – med referee-ordninger – i internationale sammenhænge". I MAGISTERBLADET 21/96 supplerer Jens Peter Jacobsen med "om de regelmæssigt har bidraget med indlæg på videnskabelige konferencer". DLH's tillidsmand, Nils Holdgaard Sørensen replicerer i UNIVERSITETSLÆREREN, at "det er absurd, at Styregruppeformanden overfører sine egne præmisser på alle fag. Alt skal tilsyneladende måles efter den fagvidenskabelige målestok, som gælder for fysik og kemi. Det er de mest internationaliserede fag, hvis evalueringskriterier er artikler i internationale tidsskrifter med referee-ordninger osv", og i en leder i MAGISTERBLADET hævdes tilsvarende, at "De, der evaluerer, kan ikke opstille deres egen standard som udgangspunkt for evaluering".

Som medlem af det internationale evalueringspanel vil jeg gerne gøre opmærk-

som på, at fysik- og kemididaktik internationalt set er en del af forskningsområdet "Science Education". Dette område er i løbet af de sidste 20-30 år blevet fuldt videnskabeligt professionaliseret med egne lærestole (tidligere også på DLH), egne konferencer og egne tidsskrifter, hvoraf de førende (fx International Journal of Science Education, Science & Education og Science Education) er med dobbelt referee-ordning. Evalueringspanelet, hvoraf de tre arbejder aktivt indenfor Science Education (de to udenlandske medlemmer endda med doktorgrad indenfor området), havde derfor ikke noget at indvende mod Styregruppens forskningsdefinition, som ikke var dens egen private standard, men gældende standard indenfor det forskningsområde, de tre fratrådte medarbejdere i kraft af deres stilling tilhørte. Jeg må derfor skarpt tage afstand såvel fra MAGISTERBLADETS leder som fra Nils Holdgaard Sørensens kommentarer.

Jeg vil ikke forsøge at gøre mig klog på forskningskriterier og forskningstradition indenfor andre områder end dem, jeg har kendskab til, dvs naturvidenskab og naturvidenskabelig didaktik. Sidste år var jeg dog til en international konference i Oslo om læreruddannelser (inkl. efteruddannelse, som er en af DLH's opgaver), hvor det var tydeligt, at også andre fag end mine i hvert fald betjener sig af "indlæg på videnskabelige konferencer". De vægtigste indlæg er siden omhyggeligt udvalgt til publikation i European Journal of Teacher Education. Pudsigt nok var

stort set alle danske seminarier repræsenteret, mens der ingen deltagere var fra DLH.

Det kunne være interessant at få at vide, hvad der ville være acceptable kriterier for videnskabelig forskning og forskningsbaseret udviklingsarbejde på DLH, og på hvilken måde DLH eventuelt adskiller sig fra andre universiteter. Jeg skal hermed opfordre DLH-medarbejdere til at give en redegørelse herfor: det burde kunne give en god debat i bladet.

For god ordens skyld vil jeg gøre opmærksom på, at evalueringspanelet absolut ikke var bestilt til at være slagtere – tværtimod blev vi fra starten bekræftet i, at der absolut ikke var eller ville være fyringer i horisonten. I modsat fald ville vi have udtrykt os anderledes i rapporten. Evalueringspanelet har da også såvel samlet som enkeltvis protesteret overfor Tom Ploug Olsen, og jeg kan her i hvert fald tillade mig at citere fra mit eget brev (1.10.96): "Jeg betragter det skete som misbrug af evalueringsrapporten og som et groft brud på den tillid, vi viste DLH ved at gå ind i arbejdet. Efter min mening gør dit skridt det desuden utroligt svært at kunne revitalisere fysik/kemi-miljøet, og jeg forstår ikke, hvordan du efter dette kan forvente det fremtidige samarbejde, som du talte om ... Jeg skal hermed opfordre dig til at trække afskedigelsesagerne tilbage".

Lektor Poul V.Thomsen, AU,
Inst. for Fysik og Astronomi

DÅRLIGT ARBEJDE AF STYREGRUPPEFORMAND

Jens Peter Jacobsen, Odense Universitet, retter et særdeles voldsomt angreb mod Danmarks Lærerhøjskole i Berlingske "Univers" den 5. november. JPJ er fhv. formand for den styregruppe, der blev nedsat af Undervisningsministeriet med henblik på at reorganisere fysik/kemiområdet på DLH. JPJ er rasende over, at tre medarbejdere ved området er fratrådt som følge af den evaluering, styregruppen har foranstaltet gennemført, på trods af, at den havde anbefalet, at der ikke måtte ske fratrædelser i forbindelse hermed. I første omgang nedlagde JPJ og den øvrige styregruppe hvervet som følge af det "misbrug", man havde været udsat for. Men herved stopper det ikke: Hele DLH må undgælde for den tort den tid-

ligere styregruppeformand har lidt.

Med udgangspunkt i fysik/kemi-sagen udtaler JPJ nu en knusende dom over al forskning ved institutionen. Denne dom bygger ikke på noget, der kan læses ud af evalueringen af fysik/kemi-området, men er begrundet i JPJ's læsning af DLH's årsberetninger, hvoraf det fremgår, at ikke alle DLH's videnskabelige medarbejdere jævnlige publicerer i internationalt anerkendte tidsskrifter med referee-ordninger. JPJ er formentlig ikke klar over at noget lignende kan siges om de fleste humanistiske områder i Danmark, og det ligger muligvis fjernt fra hans forestillingsverden, at forsknings-evalueringer kan foregå ved at vurdere, hvad forskeren forsker i, og hvordan hun/han bidrager til udviklingen på sit område. Dvs. forskningsevaluering uden autopilot, hvor man ikke alene indskrænker

sig til tælle publikationer i amerikanske tidsskrifter.

At en kritik ikke er forankret i fornuft eller indsigt er imidlertid ikke ensbetydende med, at den ikke virker. Det kan desværre ikke afvises at JPJ's kritik faktisk kan skade DLH. JPJ håber formentlig, at hans kritik vil blive taget op af mindre kritiske politikere, så der kan blive gjort noget ved DLH.

Det er ikke nemt at argumentere mod denne sagkyndige gentleman i det akademiske laug. Som TR på DLH skal jeg dog alligevel fremkomme med en kommentar til fysik/kemi-sagen: Efter at sagen var afsluttet (i det mindste – og dybt beklageligt – for de berørte kolleger på fysik/kemi-området), fremsendte jeg en redegørelse for forløbet til alle videnskabelige medarbejdere på institutionen. Heri kritiserede jeg ledelsen for dens uacceptable fremgangsmåde, Eva-

lueringspanelet for to alvorlige fejl i dets arbejde og Styregruppen for en række fejl, som jeg mener var uforenelige med det det hverv, som Styregruppen havde påtaget sig. Bl.a. havde Styregruppen foretaget en adskillelse mellem forskning og undervisning ved fysik/kemi-områdets genopbygning, som dels må anses for uacceptabel ud fra dansk universitetstradition og dels næsten umuliggjorde DM's og mit forsøg på at finde rimelige løsningsmodeller for de ansatte i forhandlingerne med ledelsen.

Som tillidsrepræsentant kan jeg naturligvis ikke argumentere mod et internationalt sammensat evalueringspanels faglige bedømmelse. Men jeg har god baggrund for at udtale, at proceduren har været fejlbehæftet, og at Styregruppens arbejde har været meget kritisabelt, navnlig i lyset af de alvorlige konsekvenser det har haft

UNIVERSITETSPOLITISK PRIS PÅ 25.000 KR.

“ **D**et er i grundforskningen, at nybruddene skabes. Det er her den anvendte forskning – ikke mindst i industrien – får inspiration og banebrydende nye produkter. Og det er her landets forskningshistorie skrives. Noget vi kan samles om og være stolte af – længere end nogen fodboldsejr. Derfor er de forskningstunge virksomheder, fx NOVO med landets største private forskningsorganisation, fortalere for langt mere grundforskning, som skaber nye erkendelse og som uddanner kreative forskere.

Der er bare det kedelige, at det er blevet betydeligt lettere at skaffe bevågenhed for de såkaldte cigarkasse-bevillinger, hvor et anvendelsesorienteret område får sin egen bevilling ...”

Ulrik Lassen har været forskningsdirektør på NOVO-Nordisk i 15 år. Han fik DUPF's pris på 25.000 kr. Han blev præmieret for sit mod til at sige “grundforskning uden styring”, hvilket er sjældent at høre fra en person, som har sin rod i den anvendte forskning. Videre sagde prismodtageren:

“Grundforskning, som stiler mod egentlig ny erkendelse,

kan kun vurderes af andre forskere i feltet. Denne tilsyneladende selv-evaluering har ofte fået knubbede ord med på vejen fra erhvervsfolk og politiske beslutningstagere. Men det er den eneste mulighed. Vurderingen skal sættes i system, nåde når der gives bevillinger og

som opfølgning på store bevillinger”.

DUPF – Dansk Universitetspolitisk Forum – er et debatforum for universitetspolitik, som blev dannet, da ULF (UniversitetsLærerForeningen) i efteråret 1991 blev fusioneret ind under Dansk Magisterforening. Fo-

rum'et består af den gamle ULF-bestyrelse, mens formuen er ukendt.

Det er planen, at prisen skal uddeles hvert 2. år til en person, som på en eller anden måde har markeret positiv interesse for universitetsforhold.

Ulrik Lassen (tv) modtager prisen fra DUPF-formand Jan Lindhardt

RETTELSE:

OM OBJEKTIVITET OG JOURNALISTIK

for et antal medarbejdere på området.

At sidde i et evalueringspanel eller i en styregruppe er ikke et tjenstligt forhold i almindelig forstand. Det har ingen konsekvenser – for en selv – at man gør sit arbejde dårligt. Man kan så at sige skyde frit fra hoften. Hvis man føler sig “misbrugt”, er man også frit stillet til at skyde med skarpt mod hvem som helst.

Jeg håber at denne sag for JPJ's vedkommende vil ende med, at han erkender at mudderkastning er en uhensigtsmæssig måde at vaske hænder på, og at den for universitetsverdenen vil resultere i, at der bliver opstillet nogle normer for evalueringsudvalgs og styregruppers adfærd.

TR og Lektor
Nils Holdgaard Sørensen,
Lærerhøjskolen

sidste nummers svar fra John E. Andersen på læserbreve om “politisk common sense” m.m. var der sket en alvorlig meningsforstyrrende fejl ved indskrivningen. Afsnittet kunne forstås som en studs afvisning af læserbrevsskribenten, hvilket på ingen måde var hensigten. Afsnittet bringes her i sin rigtige udformning med det udeladte i fed:

“Flemming Lundgreen-Nielsen ser i sit læserbrev gerne at den ansvarshavende redaktør “underretter” UNIVERSITETSLÆRERENS journalist om at enøjet journalistik ikke er det samme som kritisk journalistik. Nu er det jo ikke PRAVDA vi udgiver, selvom UNIVERSITETSLÆREREN i år har fået en ny lay-out med rød kant. Mon ikke læsertil-

kendegivelser som i denne sag og kommentarer fra det læserpanel som regelmæssigt giver feedback på bladet, har en bedre virkning end vognstangvink og underretninger baseret på den ansvarshavende redaktørs holdninger i aktuelle sager?”

Undertegnede
beklager fejlen.

ja

God Jul & Godt Nytår!

Næste nummer: 1. februar

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage UNIVERSITETSLÆREREN, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

KOMMENTAR

DEN ÆGTE AAF'ER

“Den Almindelige, Anvendelige Forskningsmedarbejder” – en personalekategori, som er godt dum og temmelig naiv.

Det handler om forskellige ansættelsesformer og frikøb – og hvordan det påvirker den helt almindelige vip'ers arbejdsbetingelser?

Af tillidsmand Gyde Hansen, HH-K-sprog

Arbejdsbetingelserne for den helt almindelige vip'er ved universiteter har det ikke godt. Det skyldes bl.a. uoverensstemmelse mellem antallet af studerende og antallet af undervisere, samt at man lader forskning være noget, man skal søge. Dette sidste problem skal ses i kombination med at frikøbte forskningsmedarbejdere – eller forskningsmedarbejdere der holder op – sjældent bliver erstattet med andre, der kan udføre de samme opgaver. En forskningsmedarbejder har en bestemt profil og kan ikke så nemt erstattes – slet ikke med den nuværende forskningsrekruttering.

Ofte er institutterne nødt til at ansætte undervisningsassistent

ler ek
i sted
nings
dere,
kan il
lastes
samm
som c
satte

F1 er en vip'er med store tidskrævende lederposter, som prorektor, institutleder, dekan osv.

F2 er en vip'er, der har orlov med eller uden løn, eller er gået på halv tid (fx p.g.a. skilsmisse, sygdom eller truende forskningsevaluering), eller også en medarbejder, der af forskellige grunde er blevet heltidsunderviser i en periode

F3 er en vip'er der er delvis eller helt frikøbt til forskning

F4 er den Almindelige, Anvendelige Forskningsmedarbejder, AAF'eren.

Det giver en ansættelsesprofil på universiteter og højskoler, som kan inddeles i fire grupper: F4'eren kan opdeles i to undergrupper: Der er den ægte AAF'er, og så den uægte. Den uægte har altid en eller anden undskyldning, trænger altid til hensyn, omsorg eller er bare ikke dygtig nok. osv. Den uægte bliver meget hurtigt reduceret til en AF'er, dvs. almindelig, men ikke anvendelig. For en sikkerheds skyld må vi hurtigt understrege, at der nok ikke findes så mange af sidstnævnte type.

AAF'eren er altså en der kan gider og gør (kgg), hvad der kræves af hende/ham, og ofte en, der også godt kan lide kombinationen af forskning og undervisning. Nogle mener, at AA-

en er godt dum og at han/hun ikke vil blive frikøbt. Den anden sag.

betingelser?

ningen skal være aseret. Det betyder har mange for og skal gå til ad mange møder, da hun tal tilgodesede både forskningen og undervisningen.

1. jobs. AAF'eren er naturligvis disciplinansvarlig, helst for flere discipliner, dvs. at AAF'eren på grund af krav om “forskningsbaseret” undervisning altid skal være med eller være ansvarlig. AAF'eren er også nødt til at ud-

vikle nyt undervisningsmateriale. Dette kan dårligt kræves af løstansatte uden forskningsforpligtelse.

2. Møder / administration. Da AAF'eren normalt er velinformeret og repræsenterer forskningen og undervisningen, skal hun helst være villig til at deltage i mange møder på alle niveauer.

Det er oveni en helt umulig opgave at opremse den almindelige “administration”, som også naturligt pålægges AAF'eren.

En del AAF'ere er så anvendelige, at de endda får poster som “mellemledere”, fx som studieledere. Det er en ret krævende post, som gør, at den uheldige er ved at miste sit F, men den berettiger ikke AAF'eren til at rykke op til at blive en F1'er.

3. Sekretærhjælp. AAF'eren gør egentlig alting selv: Skriver breve, fotokopierer, ringer og arrangerer. Der er ganske enkelte ikke tid til at sætte andre i arbejde. Alle har travlt.

4. Specialer og ph.d.-afhandlinger. AAF'eren har naturligvis en masse specialevejledning, især hvis der kun er 2-3 AAF'ere på et institut. Ofte skal AAF'eren tage sig af seminarer og ph.d.-afhandlinger.

5. Rejser. I reglen er det AAF'eren, som arrangerer studierejser med de studerende. Det hænger vel sammen med ovennævnte kgg (kan, gider, gør). æ

AAF'eren vil måske ikke opgive forskningen uden kamp (så ville hun jo ikke være en AAF mere), og hun melder sig til udenlandske (internationale) konferencer og foredrag – i reglen et helt år i forvejen. Så kan det blive problematisk med arbejdsfordelingen, jf. næste pkt.

6. Arbejdsfordeling. Undervisningsbyrden og opgaveretningen kan uden videre være helt

skævt fordelt. Ofte får AAF'eren lovning et undervisningsfrit semester på et eller andet (senere) tidspunkt, hvis bare hun tager en ekstra tårn her og nu.

Endelig har man også hørt om overarbejde og undervisningsfrit semestre, der bare forsvinder i et sort hul. Og så er de bare væk.

Så kommer der pludselig det ene bedømmelsesudvalg efter det andet – og de forskere, der søger stilling i dag, er ikke altid helt unge og de har ikke bare skrevet en lille beskeden artikel.

En AAF'er, der er en god ven samtidig, hjælper også kolleger med gennemlæsning og oversættelse af abstracts, forskningsartikler, projektbeskrivelser. Men den slags AAF'ere er der ikke så mange af.

Find andet arbejde ...

AAF'ernes arbejdsvilkår er efterhånden helt uacceptable, idet – forskningsmedarbejdere bruges i dag i **lederstillinger** (en institutleder skal være en forskningsmedarbejder) og bliver i årevis ikke erstattet med andre faste forskningsmedarbejdere – mange forskningsmedarbejdere bliver **frikøbt** for eksterne eller interne midler og bliver heller ikke erstattet – der bliver flere og flere **løstansatte**, som man ikke kan trække på samme måde som en fastansat.

Hvis AAF'eren protesterer eller nægter at gøre endnu et stykke arbejde, betyder det bare, at den eller de andre AAF'ere på instituttet skal gøre det. Derfor hjælper protester heller ikke. Man er vel solidarisk med de to andre soldater?

Der er flere og flere, der taler om at finde andet arbejde. ■